

Statnett SF
Postboks 4904 Nydalen
0423 OSLO

Vår dato: 03.11.2014
Vår ref.: 201305024-68
Arkiv: 611
Deres dato: 18.03.2014
Deres ref.:

Saksbehandler:
Matilde Anker
man@nve.no / 22 95 98 90

Utredningsprogram 420 kV Aurland-Sogndal

NVE viser til Statnetts melding av 18. mars 2014 om ny 420 kV kraftledning på strekningen Aurland-Sogndal, til møter om saken, innkomne høringsuttalelser og våre vurderinger i vedlagte notat «Bakgrunn for utredningsprogram» av i dag, ref. NVE 201305024-69.

I medhold av forskrift om konsekvensutredninger av 26. juni 2009, fastsetter herved Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) et utredningsprogram for den planlagte nye 420 kV-kraftledningen. Planlagt trasélengde fra Aurland transformatorstasjon til Sogndal transformatorstasjon er ca. 50 kilometer, og kraftledningen vil kunne berøre Aurland, Lærdal og Sogndal kommuner i Sogn og Fjordane fylke. Kraftledningen skal erstatte eksisterende 300 kV-ledning på strekningen Aurland-Fardal, og om lag 3,5 kilometer av eksisterende ledning nord for Fardal transformatorstasjon i retning nye Sogndal transformatorstasjon. Det ble også meldt at eksisterende 300 kV-ledning Hove-Fardal legges om over 6-7 kilometer, for å føres inn til nye Sogndal transformatorstasjon, og at alle elektriske anlegg i Fardal transformatorstasjon rives.

NVE har forelagt utredningsprogrammet for Klima- og miljødepartementet i henhold til § 8 i forskrift om konsekvensutredninger av 26. juni 2009.

Konsekvensutredninger ved planer og tiltak skal i nødvendig utstrekning omfatte punktene i vedlegg III i forskrift om konsekvensutredninger av 26. juni 2009. En søknad etter energiloven skal utformes i henhold til NVEs «Veileder for utforming av søknad om anleggskonsesjon for kraftoverføringsanlegg», og kravene som er fremsatt i veilederen ivaretar i hovedsak de krav til utredninger som er gitt i punkt a) i forskriftens vedlegg III. For planlagte kraftoverføringsanlegg som er utredningspliktig etter forskriften, fastsetter NVE et spesifikt utredningsprogram som er tilpasset den enkelte sak, jf. forskrift om konsekvensutredninger § 9 første ledd. Utredningsprogrammet skal supplere utredningskravene i forskriften og tiltakshaver skal legge programmet til grunn ved utredning av tiltaket. Det totale beslutningsgrunnlaget ved konsesjonsavgjørelse vil bestå av utredninger i medhold av dette utredningsprogrammet, krav til søknad jf. veilederen og høringsuttalelser til søknad med konsekvensutredning. Skulle det eventuelt bli behov for ytterligere opplysninger og/eller utredninger i

E-post: nve@nve.no, Postboks 5091, Majorstuen, 0301 OSLO, Telefon: 09575, Internett: www.nve.no

Org.nr.: NO 970 205 039 MVA Bankkonto: 7694 05 08971

Hovedkontor
Middelthunsgate 29
Postboks 5091, Majorstuen
0301 OSLO

Region Midt-Norge
Vestre Rosten 81
7075 TILLER

Region Nord
Kongens gate 14-18
8514 NARVIK

Region Sør
Anton Jenssensgate 7
Postboks 2124
3103 TØNSBERG

Region Vest
Naustdalsvn. 1B
Postboks 53
6801 FØRDE

Region Øst
Vangsvieien 73
Postboks 4223
2307 HAMAR

behandlingen av søknaden med konsekvensutredning, forbeholder NVE seg retten til å be om tilleggsutredninger og/eller tilleggssøknader.

Utredningsprogrammet er tematisk inndelt, og omtaler både problemstillinger som skal belyses og fremgangsmåter som skal brukes. NVE mener en konsekvensutredning basert på dette utredningsprogrammet bidrar til å gi et godt grunnlag for å beslutte om anlegget bør bygges, eventuelt i hvilken trasé og hvilken utforming av anlegget som samlet vil kunne gi minst negative virkninger for natur, miljø og samfunn.

Konsekvensutredningen skal omfatte meldte traseer og anlegg slik de er beskrevet i meldingen av 18. mars 2014. Utredningen skal i tillegg omfatte de alternativer og traséjusteringer som er tatt inn og beskrevet i utredningsprogrammet. Virkninger av bianlegg og terrenginngrep som f.eks. anleggsveier, riggplasser og bygninger skal vurderes for alle relevante utredningstema som er angitt i utredningsprogrammet. Virkninger skal vurderes for både anleggs- og driftsfase for alle relevante utredningstemaer.

1. Prosess og metode

Konsesjonsøknaden skal utarbeides i samsvar med NVEs «Veileder for utforming av søknad om anleggskonsesjon for kraftoverføringsanlegg». Kapittel 7.5 i veilederen skal erstattes av utredningsprogrammets kapittel 3 og 4 som beskriver hvordan utredningene skal gjennomføres og hvilke tema/virkninger av tiltaket som skal utredes.

Konsekvensutredningen skal følge utredningsprogrammets struktur. Overlappende vurderinger av samme tema i ulike delutredninger skal omtales og dobbeltregistrering av virkninger skal unngås. NVE forutsetter at de enkelte delutredningene ses i sammenheng der utredningene bygger på hverandre eller henger sammen. Under enkelte punkter i programmet er det henvist spesielt til behov for samordning av utredninger/konklusjoner, men vurdering av behov for slik samordning skal gjøres for alle tema.

Klima og miljødepartementets veileder T-1177 om «Konsekvensutredninger etter plan- og bygningsloven» gir veiledning for arbeidet med enkelttemaene miljø, naturressurser og samfunn. NVE anbefaler at det brukes standard metodikk, for eksempel Miljødirektoratets (tidligere Direktoratet for naturforvaltning) håndbøker og NVEs veileder, der dette anses relevant. Statens vegvesens håndbok 140 anbefales brukt. Konsekvensutredningen skal ta utgangspunkt i foreliggende kunnskap og nødvendig oppdatering av denne.

Det skal kort redegjøres for datagrunnlag og metoder som er brukt for å vurdere virkningene av kraftledningen. Eventuelle faglige eller tekniske problemer ved innsamling og bruk av data og metoder skal beskrives.

Både fordeler og ulemper ved prosjektet skal belyses for alle relevante temaer. Tiltak som kan redusere eventuelle negative virkninger i anleggs- og driftsfasen skal vurderes for alle relevante temaer. Eksempler på slike avbøtende tiltak kan være: tidspunkt for anleggsarbeid, traséjusteringer, bevisst valg av maste- og linetyper, material- og fargevalg, tiltak for fugl, skånsom trasérydding, vegetasjonsskjermer, revevegetering m.m. Ulike mastetyper og eventuelle kamuflerende tiltak skal vurderes og beskrives med tanke på landskapet de planlegges gjennom.

Dersom kunnskapsgrunnlaget vedrørende naturmangfold er mangelfullt med hensyn til å vurdere virkninger av tiltaket skal det gjennomføres feltbefaring. I de tilfeller der nye registreringer er gjennomført skal det oppgis dato for feltregistreringer, befaringsrute og hvem som har utført feltarbeidet og artsregistreringene.

NVE ber Statnett om i nødvendig grad å ta kontakt med regionale myndigheter, berørte kommuner, interesseorganisasjoner, grunneiere og rettighetshavere i utredningsarbeidet. Der det er hensiktsmessig bør Statnett vurdere å opprette samrådsgrupper. Tiltakshaver oppfordres videre til å ta kontakt med NVE før søknad med konsekvensutredning ferdigstilles og oversendes til formell behandling.

2. Beskrivelse av anleggene

NVEs «Veileder for utforming av søknad om anleggskonsesjon for kraftoverføringsanlegg» beskriver hvordan en konsesjonssøknad skal utformes. En søknad etter denne veilederen vil ivareta flere av utredningstemaene som er listet opp i forskrift om konsekvensutredninger, blant annet for temaene begrunnelse, beskrivelse av anlegget og beredskapshensyn. Søknaden vil også besvare flere tema som høringpartene har vært opptatt av om for eksempel anleggsteknikker. I konsekvensutredningen skal det derfor kun gis en kort oppsummering av søknaden der følgende punkter inngår:

- Begrunnelse for søknaden.
- Beskrivelse av 0-alternativet.
- Beskrivelse av omsøkte og vurderte alternativer.
- Beskrivelse av systemløsning og eventuelt andre vurderte systemløsninger.
- Det skal kort vurderes om det er mulig å sanere og omstrukturere eksisterende kraftledningsnett i området som følge av den nye 420 kV-ledningen. Statnett skal samarbeide med andre netteiere i området for å finne gode løsninger i dette arbeidet. De skal også gjøre en vurdering av transformering for kobling til lokal forsyning i Aurland. Det skal redegjøres for kostnader, betydningen for forsyningssikkerheten og overføringskapasiteten i kraftledningsnettet. Det skal vurderes hvordan dette kan påvirke konklusjonene i de ulike utredningstemaene.
- Det skal gis en oversikt over forutsetningene som ligger til grunn, og tidsrekkefølgen for ulike tiltak, som for eksempel riving av Fardal transformatorstasjon, eventuell omstrukturering av nett mv.

3. Alternativer

Luftledningsalternativer

I utredningsarbeidet ber vi om at Statnett i tillegg til de meldte traseene vurderer følgende alternativer/traséjusteringer:

- Justering av trasé i området ved Øvste-Andisvatn, jf. innspill fra Skålo Sameige.
- Justering av trasé på Frønningen jf. innspill fra Rumohr.
- Alternativ trasé lenger øst i Sogndalsfjorden, jf. innspill fra grunneiere på Øyre.
- Justering av trasé nord for Sogndalsfjorden, jf. innspill fra Sogndal kommune.

Hvis det gjennom utredningsarbeidet fremkommer nye aktuelle traséalternativer, skal disse vurderes på linje med de foreslåtte traseene i meldingen. Vurderte løsninger som ikke er aktuelle skal beskrives, slik at det tydelig kommer frem hvorfor man har valgt å ikke utrede alternativet/alternativene videre.

Kabel

sjøkabel som alternativ til luftledning skal gis en generell beskrivelse for 420 kV spenningsnivå. Beskrivelsen skal omtale miljøvirkninger og økonomiske, tekniske og driftsmessige forhold, herunder konsekvenser av innskutte kabler. Det skal tas utgangspunkt i tilgjengelig informasjon fra tilsvarende tiltak i Norge og i utlandet.

4. Tiltakets virkninger for miljø og samfunn

Landskap og visualisering

- Det skal gis en beskrivelse av landskapet som tiltaket berører.
- Det skal gjøres en vurdering av landskapsverdiene og vurderes hvordan tiltakene visuelt kan påvirke disse verdiene. Vurderingen skal ta hensyn til eksisterende inngrep i landskapet.
- Tiltakene skal visualiseres. Visualiseringene skal gi et representativt bilde av utredede traseer og tekniske løsninger, plassering av veger og bianlegg, jf. beskrivelse av framgangsmåte under. Herunder skal blant annet kryssing av Sogndalsfjorden, kryssing av turstier og/eller mye brukte utfartsmål i verdensarvområdet, kryssing av fylkesveg 243 og ledningsføring gjennom Vassbygdi visualiseres. Det skal lages visualiseringer dersom spesielt viktige kulturminner eller kulturmiljøer blir berørt.

Fremgangsmåte:

De overordnende trekkene ved landskapet beskrives i henhold til Nasjonalt referansesystem for landskap (www.skoglandoglandskap.no). Det anbefales en detaljeringsgrad tilsvarende underregionnivå eller mer detaljert. Verdier i landskapet og påvirkning av tiltakene skal beskrives og vurderes.

Tekst, bilder og kart skal benyttes for å støtte beskrivelsene av landskapsvirkningene.

Det skal utarbeides visualiseringer for å vurdere de visuelle virkningene av anleggene best mulig. Der det vurderes som aktuelt med alternative mastetyper bør de ulike løsningene vises. Visualiseringene skal utføres som fotomontasjer. Statnett kan vurdere å bruke visualisering (bilder/animasjon) fra terrengmodeller fra standplassene i tillegg til fotomontasjer.

Tiltakshaver skal, i samarbeid med berørte kommuner velge ut representative fotostandpunkter. Aktuelle områder kan være ved bebyggelse, ferdselsårer, særlig viktige friluftsområder, turistattraksjoner og kulturmiljøer som blir berørt av tiltakene. Dersom det søkes alternative traseer, skal visualiseringen være dekkende for alle. Fotostandpunktene og -retning skal vises på et oversiktskart. Utredningen for landskap skal ses i sammenheng med vurderingene for ”kulturminner og kulturmiljø”, ”friluftsliv” og ”nærings- og samfunnsinteresser”.

Kulturminner og kulturmiljø

- Kjente automatisk fredete kulturminner, vedtaksfredete kulturminner, nyere tids kulturminner og kulturmiljø i traseene og i influensområdene, skal beskrives. Med influensområde menes de områder hvor kulturminner og kulturmiljø kan bli visuelt berørt. Influensområdet vil ofte være betraktelig større enn selve tiltaksområdet.
- Kulturminnene og kulturmiljøenes verdi skal vurderes og vises på kart.
- Potensial for funn av automatisk fredete kulturminner skal angis og vises på kart.

- Direkte virkninger og visuelle virkninger av tiltaket for kulturminner og kulturmiljø skal beskrives og vurderes. Dette skal gjøres både for tiltaksområdene og influensområdene. Tiltaksområdet omfatter de enkelte traséalternativene med tilhørende tekniske inngrep.
- Det skal redegjøres kort for hvordan eventuelle negative virkninger for kulturminner kan unngås ved justering av tiltaket.

Fremgangsmåte:

Utredningen skal bygge på eksisterende kunnskap, og relevant dokumentasjon skal gjennomgås, for eksempel kulturminnesok.no, askeladden.ra.no/ og SEFRAK i Matrikkelen. Fylkeskommunene og lokale myndigheter/kilder skal kontaktes. For strekninger eller områder hvor gjennomgang av dokumentasjonen og kontakten med myndigheter/lokalkjente viser stort potensial for funn av hittil ukjente automatisk fredete kulturminner, skal vurderingene i nødvendig grad suppleres med befaring på barmark. NVE oppfordrer Statnett til å gjennomføre undersøkelser etter kulturminneloven § 9 i en tidlig fase så lenge det i hovedsak er en trasé som skal utredes.

Riksantikvarens ”*Rettleiar: Kulturminne og kulturmiljø i konsekvensutgreiingar*” (2003) og NVEs veileder 2/2004 ”*Hensynet til kulturminner og kulturmiljøer ved etablering av energi- og vassdragsanlegg*”, skal benyttes i vurderingen. For å vurdere de visuelle virkningene benyttes NVEs veileder 3/2008 ”*Visuell innvirkning på kulturminner og kulturmiljø*”. Utredningen for kulturminner og kulturmiljø skal ses i sammenheng med vurderingene for ”landskap og visualisering” og ”friluftsliv”.

Friluftsliv

- Det skal redegjøres for viktige friluftsområder som kan bli berørt av anleggene. Dagens bruk av friluftsområdene skal beskrives.
- Det skal vurderes hvordan anleggene vil kunne påvirke bruken av områdene, både direkte og indirekte gjennom visuell påvirkning og støy.

Fremgangsmåte:

Informasjon om dagens bruk av området skal innhentes fra lokale og regionale myndigheter, aktuelle interesseorganisasjoner og andre lokalkjente. Miljødirektoratets håndbøker nr. 18 ”Friluftsliv i konsekvensutredninger etter plan- og bygningsloven” (2001) og nr. 25 ”Kartlegging og verdsetting av friluftslivsområder” (2004) kan benyttes i utredningen. Viktige områder og løyper skal vises på kart. Utredningene skal ses i sammenheng med vurderingene for ”landskap og visualisering”, ”kulturminner og kulturmiljø” og ”arealbruk”.

Naturmangfold

For dette temaet skal det utarbeides en offentlig og en ikke-offentlig versjon av fagutredningen, dette for å sikre at sensitive opplysninger skjermes i tråd med retningslinjer for håndtering av stedfestet informasjon om biologisk mangfold og offentlighetsloven § 24. Utredningene av naturmangfold skal ses i sammenheng med vurderinger av inngrepsfrie naturområder og verneområder under temaet ”arealbruk”.

Naturtyper og vegetasjon

- Det skal utarbeides en oversikt over eventuelle verdifulle naturtyper og arter, prioriterte arter og utvalgte naturtyper som kan bli vesentlig berørt av anleggene.
- Det skal utarbeides en oversikt over kjente arter på Norsk Rødliste for arter 2010 og naturtyper på Norsk rødliste for naturtyper 2011, som kan bli vesentlig berørt av anleggene.

- Potensial for funn av ikke registrerte forekomster arter som er kritisk truede, sterkt truede og sårbare, jf. Norsk Rødliste for arter 2010, skal vurderes.

Fremgangsmåte:

Vurderingene skal konsentreres til areal som vil bli fysisk berørt, sånn som vei, masteplassing, oppstillingsplasser, rydebeltet osv, og bygge på eksisterende dokumentasjon. Der eksisterende dokumentasjon er mangelfull for formålet skal det gjennomføres feltbefaring. Det skal foretas innhenting av skjermet artsinformasjon fra Fylkesmannen. Miljødirektoratets håndbok nr. 13 og Miljøfaglig Utredning Rapport 2012:26: ”Sammenhengen mellom rødlista for naturtyper og DN-håndbok 3, inkludert midlertidige faktaark for nye verdifulle naturtyper”, skal benyttes i arbeidet. Informasjon om naturtyper og vegetasjon som kan bli vesentlig berørt av anleggene, skal vises på kart. Sensitive opplysninger skal merkes ”unntatt offentlighet”. Vurderingene skal også gjøres for eventuelle anlegg i sjø på basis av eksisterende informasjon. I rapportens sammendrag skal det lages en tabell over hvilke rødlistede arter som kan bli berørt av tiltaket, antall kjente lokaliteter for hver enkelt art skal også oppgis.

Fugl

- Det skal utarbeides en oversikt over fuglearter som kan bli vesentlig berørt av anleggene, med spesielt fokus på arter på Norsk Rødliste 2010 og prioriterte arter, ansvarsarter, jaktbare arter og rovfugl.
- Det skal vurderes hvordan anleggene kan påvirke fuglearter på Norsk Rødliste 2010 og prioriterte arter, gjennom forstyrrelser, områdets verdi som trekklokalitet, kollisjoner, elektrokusjon og redusert/føringet økologisk funksjonsområde.

Fremgangsmåte:

Vurderingene skal bygge på eksisterende dokumentasjon og kontakt med lokale og regionale myndigheter og organisasjoner/ressurspersoner. Det skal foretas innhenting av skjermet artsinformasjon fra Fylkesmannen. Der eksisterende dokumentasjon av fugl er mangelfull skal det gjennomføres feltbefaring. Miljødirektoratets håndbøker nr. 11 og 13 skal benyttes i arbeidet. Informasjon om fugl som kan bli vesentlig berørt av anleggene skal vises på kart. Sensitive opplysninger skal merkes ”unntatt offentlighet”. I rapportens sammendrag skal det lages en tabell over hvilke rødlistede fuglearter som kan bli berørt av tiltaket, og antall kjente lokaliteter for hver enkelt art skal også oppgis.

Andre dyrearter

- Det skal utarbeides en oversikt over hvordan villreinen kan bli vesentlig berørt av anleggene.
- Det skal utarbeides en oversikt over andre dyrearter som kan bli vesentlig berørt av anlegget.
- Det skal vurderes om viktige økologiske funksjonsområder for kritisk truede, sterkt truede og sårbare arter, jf. Norsk Rødliste 2010, og villrein kan bli vesentlig berørt av anlegget.
- Det skal gis en kortfattet oppsummering av eksisterende kunnskap om kraftledninger og villrein.

Fremgangsmåte:

Vurderingene skal bygge på eksisterende kunnskap, dokumentasjon og kontakt med lokale og regionale myndigheter, organisasjoner/ressurspersoner, Nordfjella og Fjellheimen Villreinnemd og Villreinutvalet for Nordfjella. Det skal foretas innhenting av skjermet artsinformasjon fra Fylkesmannen. Der eksisterende dokumentasjon er mangelfull skal det gjennomføres feltbefaring. Miljødirektoratets håndbøker nr. 11 om viltkartlegging og nr.13 om kartlegging av naturtyper og verdsetting av biologisk

mangfold skal benyttes i arbeidet. Informasjon om dyr som kan bli vesentlig berørt av anleggene skal vises på kart. Sensitive opplysninger skal merkes «unntatt offentlighet». Vurderingene skal også gjøres for eventuelle anlegg i sjø. I rapportens sammendrag skal det lages en tabell over hvilke rødlistede dyrearter som kan bli berørt av tiltaket, antall kjente lokaliteter for hver enkelt art skal også oppgis.

Samlet belastning, jf. naturmangfoldloven § 10

- Det skal gjøres en vurdering av om kraftledningen og andre eksisterende eller planlagte vassdrags- og energiltak i området samlet kan påvirke forvaltningsmålene for en eller flere truede eller prioriterte arter og/eller verdifulle, truede eller utvalgte naturtyper.
- Det skal vurderes om tilstanden og bestandsutviklingen til slike arter/naturtyper som nevnt over kan bli vesentlig berørt.

Fremgangsmåte:

Vurderingene skal bygge på kjent og tilgjengelig informasjon om andre planer (jf. forholdet til andre planer, se avsnitt om «Arealbruk» i utredningsprogrammet) og utredede virkninger for naturmangfold.

I vurderingen skal det legges vekt på tiltakets virkninger for eventuelle forekomster av verdifulle naturtyper jf. Miljødirektoratets Håndbok 13, utvalgte naturtyper i henhold til naturmangfoldloven § 52 og økosystemer som er viktige økologiske funksjonsområder for truede arter i Norsk Rødliste 2010 og prioriterte arter i henhold til naturmangfoldloven § 23. «Veileder. Naturmangfoldloven kapittel II» kan legges til grunn i utredningene.

Arealbruk

- Endringer i arealbruk, herunder båndlegging, skal beskrives. Eventuelle virkninger for eksisterende og planlagte tiltak som for eksempel bolig-, hytte- og industriområder og lignende skal vurderes. Virkninger av riving av Fardal transformatorstasjon skal beskrives og vurderes.
- Forholdet til andre offentlige og private planer skal beskrives.
- Det skal kort redegjøres for hvordan transport knyttet til realisering av tiltaket er tenkt gjennomført. Eventuelle behov for ny infrastruktur skal beskrives og vises på kart, jf. NVEs veileder for søknad om konsesjon.
- Eksisterende og planlagt bebyggelse langs de nye anleggene kartlegges i et område på 100 meter fra senterlinjen. Det skal skilles mellom bolighus, skoler/barnehager, fritidsboliger og andre bygninger, og avstand til senterlinjen skal angis.
- Forholdet til Nærøyfjorden verdensarvområde med hensyn til de verdier som begrunnet i innskrivingen på verdensarvlisten skal beskrives, og det skal vurderes hvordan tiltaket eventuelt vil kunne påvirke verdensverdiene i anleggs- og driftsfasen.
- Områder som er vernet eller planlagt vernet etter naturmangfoldloven (tidligere naturvernloven), kulturminneloven, og/eller plan- og bygningsloven, og vassdrag vernet etter Verneplan for vassdrag som blir berørt av anleggene skal beskrives og vises på kart. Det skal vurderes hvordan tiltaket eventuelt vil kunne påvirke verneverdiene og verneformålet, i anleggs- og driftsfasen.
- Tiltakets eventuelle reduksjon av inngrepsfrie naturområder (INON) skal tall- og kartfestes. Eventuelt tap av inngrepsfrie naturområder skal også oppgis i prosent for berørte kommuner og fylker.

Fremgangsmåte:

Utredningen for arealbruk skal ses i sammenheng med andre utredningskrav om for eksempel ”landskap og visualisering”, ”friluftsliv”, ”naturmangfold” og ”kulturminner og kulturmiljø”.

Nærings og samfunnsinteresser

Lokalt og regionalt næringsliv

- Tiltakets eventuelle konsekvenser for lokalt og regionalt næringsliv skal vurderes, herunder sysselsetting og verdiskaping.

Fremgangsmåte:

Informasjon skal innhentes fra lokale og regionale myndigheter, aktuelle interesseorganisasjoner og andre lokalkjente. Vurderingen av virkninger skal ses i sammenheng med de vurderinger som gjøres under temaene "reiseliv" og "landbruk".

Reiseliv

- Reiselivsnæringen i området skal beskrives, og anleggets mulige virkninger for reiselivet skal vurderes.

Fremgangsmåte:

Informasjon om dagens bruk av området skal innhentes fra lokale, regionale og sentrale myndigheter, aktuelle interesseorganisasjoner og andre lokalkjente. Vurderingen av virkninger skal ses i sammenheng med de vurderinger som gjøres under temaene "landskap og visualisering", "friluftsliv", "lokalt og regionalt næringsliv" og "landbruk".

Landbruk

- Landbruksaktivitet som blir vesentlig berørt av tiltakene skal beskrives.
- Virkninger for jord-, skogbruk og beite, herunder driftsulemper og båndlagt areal, grøftesystemer, typer skogsareal som berøres og virkning for produksjon, skal vurderes.
- Tiltakets virkning på annen kommersiell utnyttelse av utmark, som bær-, vilt- og fiskeressurser, skal vurderes.

Fremgangsmåte:

Lokale og regionale landbruksmyndigheter skal kontaktes. Vurderingen av virkninger skal ses i sammenheng med de vurderinger som gjøres under temaet «reiseliv».

Luftfart

- Det skal gjøres rede for anleggenes virkninger for omkringliggende radaranlegg, navigasjonsanlegg og kommunikasjonsanlegg for luftfarten.
- Anleggenes virkninger for inn- og utflyvningsprosedyrene til omkringliggende sivile og militære flyplasser skal vurderes.
- Det skal vurderes om anleggene utgjør andre hindringer for luftfarten, spesielt for lavtflygende fly og helikopter. Herunder skal det gis en beskrivelse av om eksisterende fjordspenn medfører problemer for luftfarten.
- Det skal redegjøres for hvilke luftstrekk som antas at bør merkes etter forskrift om merking av luftfartshinder. Muligheter for dispensasjon eller valg av type merking skal beskrives.

Framgangsmåte:

Avinor skal kontaktes. Aktuelle operatører av lavtflygende fly og helikopter skal også kontaktes.

Andre tekniske anlegg, kommunikasjonssystemer og infrastruktur

- Virkninger for andre kommunikasjonssystemer skal vurderes, herunder telenettet.
- Eventuelle konsekvenser for Forsvarets anlegg skal beskrives og tilpasninger skal vurderes.
- Nærføring eller kryssing av fylkes- og riksveier, og konsekvenser skal vurderes. Tilpasninger i anleggs- og driftsfasen skal vurderes.

Fremgangsmåte:

Telenor Norge, Forsvarsbygg og Statens vegvesen skal kontaktes i utredningsarbeidet

Elektromagnetiske felt

- Bygg som ved gjennomsnittlig årlig strømbelastning kan bli eksponert for magnetiske felt over 0,4 mikrottesla skal kartlegges. Typer bygg, antall bygg og magnetfeltstyrken skal beskrives. Beregningene skal inkludere eventuelle eksisterende ledninger som vil gå parallelt med planlagt ledning, og endringer fra dagens situasjon beskrives.
- Det skal gis en oppsummering av eksisterende kunnskap om kraftledninger og helse. Statnett skal ta utgangspunkt i gjeldende forvaltningsstrategi for kraftledninger og magnetfelt, nedfelt i St.prp. nr. 66 (2005-2006) og i Strålevernets anbefalinger på www.nrpa.no.
- Dersom bygg (bolig, skole eller barnehager) blir eksponert for magnetfelt over 0,4 mikrottesla skal mulige tiltak som kan redusere feltnivået beskrives og vurderes.

Forurensning

Støy

- Støy fra kraftledningen ved ulike værforhold skal beskrives.

Framgangsmåte:

Støyutredningene skal ta utgangspunkt i ”Retningslinjer for behandling av støy i arealplanlegging” (T-1442) og ”Veileder til retningslinje for behandling støy i arealplanlegging” (TA-2115) fra Miljødirektoratet.

Utslipp og avrenning

- Mulige kilder til forurensning fra anleggene skal beskrives og risiko for forurensning skal vurderes. For transformatorstasjoner skal mengden av olje angis. Riving av Fardal transformatorstasjon og eventuelle endringer i Aurland transformatorstasjon skal fremheves særskilt.

Drikkevann

- Virkninger for eventuelle drikkevanns- og reservevannskilder skal beskrives.

Sikkerhet og beredskap

- Virkninger av om anlegget, eller skade på anlegget, kan utgjøre en sikkerhetsrisiko for samfunn eller miljø skal beskrives. Området ved Skarsbøfjellet/ Øyrafjellet skal undersøkes for ras og steinsprang.

5. Formidling av utredningsresultatene

Konsekvensutredningen skal foreligge som et samlet dokument samtidig med konsesjonssøknad etter energiloven, og vil bli sendt på høring sammen med søknaden. Konsekvensutredning og søknad skal gjøres tilgjengelig på internett. Sensitive opplysninger skal av den grunn legges i separate vedlegg. NVE gjennomfører høring av søknader elektronisk, og all dokumentasjon må derfor sendes NVE digitalt. NVE skal kontaktes for å avtale oversendelse av antall papireksemplarer.

Statnett skal utforme et sammendrag av konsekvensutredningen beregnet for offentlig distribusjon. NVE anbefaler at det utarbeides en enkel brosjyre.

Med hilsen

Siv Sannem Inderberg
seksjonssjef

Matilde Anker
seniorrådgiver

Dokumentet sendes uten underskrift. Det er godkjent i henhold til interne rutiner.

Vedlegg: Bakgrunnsnotat for utredningsprogram, ref. NVE 201305024-69.

Bakgrunnsnotat for fastsetting av
utredningsprogram for

ny 420 kV kraftledning fra Aurland transformatorstasjon til Sogndal transformatorstasjon

Aurland, Lærdal og Sogndal kommuner
i Sogn og Fjordane fylke

Bakgrunn for utredningsprogram

Søker/sak:	Statnett SF/ 420 kV Aurland – Sogndal	
Fylke/kommune:	Sogn og Fjordane/Aurland, Lærdal og Sogndal	
Ansvarlig:	Siv Sannem Inderberg	Sign.:
Saksbehandler:	Matilde Anker	Sign.:
Dato:	03.11.2014	
Vår ref.:	NVE 201305024-69	KN: 24/2014
Sendes til:	Statnett SF og offentliggjøres på www.nve.no/kraftledninger	
Orientering sendes til:	Grunneiere, rettighetshavere, hørings- og orienteringsinstanser	

Dokumentet sendes uten underskrift. Det er godkjent i henhold til interne rutiner.

Middelthuns gate 29
Postboks 5091 Majorstua
0301 OSLO
Telefon: 09575
Telefaks: 22 95 90 00
E-post: nve@nve.no
Internett: www.nve.no
Org. nr.:
NO 970 205 039 MVA
Bankkonto:
0827 10 14156

Innhold

1	Meldingen.....	4
2	Behandling	4
2.1	Høring av melding med forslag til utredningsprogram	4
3	Innkomne merknader.....	6
3.1	Lokale myndigheter.....	6
3.2	Regionale myndigheter.....	7
3.3	Sentrale myndigheter.....	8
3.4	Tekniske instanser	9
3.5	Regionale- og sentrale lag og foreninger.....	10
3.6	Grunneiere, rettighetshavere, berørte naboer og lokale lag.....	13
4	NVEs vurdering.....	15
4.1	Suppleringer og presisering av utredningskrav til foreslått utredningsprogram	16
4.1.1	Innledning.....	16
4.1.2	Prosess og metode	17
4.1.3	Beskrivelse av anleggene	18
4.1.4	Alternativer som vurderes i utredningsarbeidet	19
4.1.5	Tiltakets virkninger for miljø og samfunn.....	20
4.2	Utredningskrav som ikke er inkludert i utredningsprogrammet.....	25
5	Forelegging av utredningsprogram.....	27
6	Oppsummering	28

1 Meldingen

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) mottok den 18. mars 2014 en forhåndsmelding med forslag til utredningsprogram fra Statnett SF for en ny 420 kV kraftledning mellom Aurland transformatorstasjon i Aurland kommune og nye Sogndal transformatorstasjon i Sogndal kommune. Ledningen skal erstatte dagens 300 kV ledning Aurland-Fardal. Den meldte ledningen er ca. 50 kilometer lang og vil berøre Aurland, Lærdal og Sogndal kommuner i Sogn og Fjordane. Det ble også meldt at eksisterende 300 kV-ledning Hove-Fardal legges om over 6-7 kilometer, for å føres inn til nye Sogndal transformatorstasjon, og at alle elektriske anlegg i Fardal transformatorstasjon rives. Ny ledning utløser behov for endringer i Aurland transformatorstasjon, og Statnett beskriver at disse endringene vil skje innenfor eksisterende stasjonsgjerde.

Utbyggingen er planlagt ved at det bygges en ny 420 kV ledning parallelt med eksisterende 300 kV-ledning. 420 kV-ledningen bygges først, før eksisterende 300 kV ledning mellom Aurland og Fardal kan rives. De siste 6-7 kilometerne vil bli i ny trasé for å føre ledningen inn til nye Sogndal transformatorstasjon, som er under bygging. Statnett har ikke meldt andre alternative traseer på strekningen.

Statnett har utarbeidet meldingen med forslag til utredningsprogram i medhold av plan- og bygningsloven med forskrift.

2 Behandling

NVE behandler meldingen etter plan- og bygningsloven og forskrift om konsekvensutredninger av 26. juni 2009. I dette notatet sammenfattes og diskuteres høringsuttalelsene som har kommet inn i forbindelse med høring av meldingen. På grunnlag av meldingen med forslag til utredningsprogram, innkomne merknader, møter og NVEs egne vurderinger, fastsetter NVE et utredningsprogram for tiltaket. Det endelige utredningsprogrammet er gitt i eget brev, ref. NVE 201305024-68.

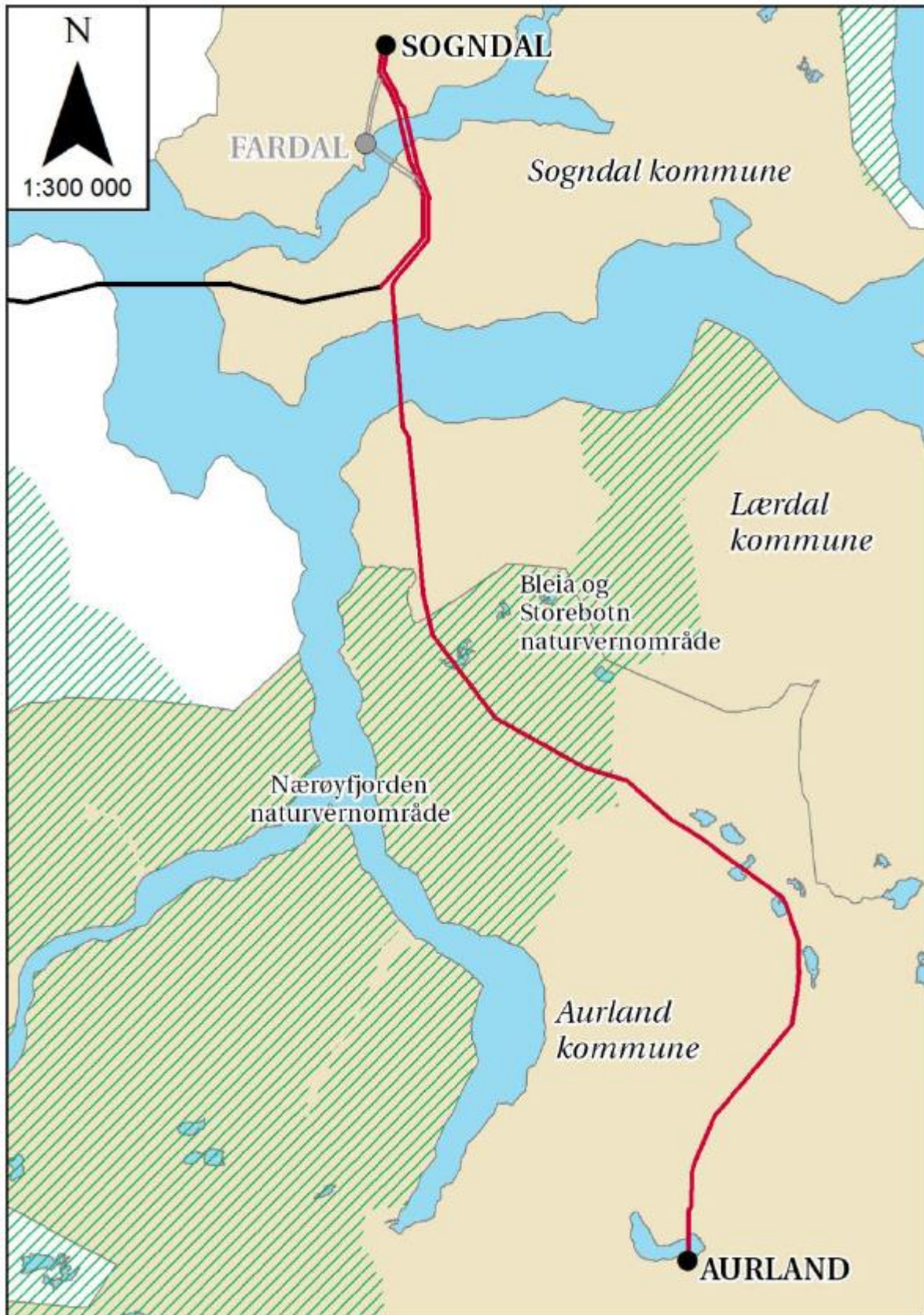
Utredningsprogrammet bør leses i sammenheng med dette notatet.

2.1 Høring av melding med forslag til utredningsprogram

NVE sendte meldingen på høring den 15. april 2014. Frist for å komme med høringsuttalelser ble satt til den 14. juni 2014. Høringen av meldingen ble kunngjort i Norsk Lysingsblad, Sogn Avis og Bergens Tidende. Meldingen ble også lagt ut til offentlig ettersyn i de berørte kommunene. Følgende instanser fikk meldingen på høring:

Aurland kommune, Lærdal kommune, Sogndal kommune, Fylkesmannen i Sogn og Fjordane, Sogn og Fjordane fylkeskommune, Miljødirektoratet, Mattilsynet, Statens vegvesen Region Vest-Norge, Forsvarsbygg, Luftfartstilsynet, Avinor AS, SFE Nett AS, Aurland Energiverk AS, Lærdal Energi AS, Sognekraft AS, Statens strålevern, DSB Region Vest-Norge, Norkring AS, Telenor – servicesenter for nettutbygging, NHO Reiseliv region Vest-Norge, Sogn og Fjordane Turlag, Norsk Ornitologisk Forening, Bellona, Norges Miljøvernforbund, Norges Naturvernforbund, Naturvernforbundet i Sogn og Fjordane, Natur og Ungdom, ZERO, Fortidsminneforeningen, Friluftslivets fellesorganisasjon, Norges Jeger og Fiskerforbund – regionalt, Norsk Bonde- og Småbrukarlag, Sogn og Fjordane Bondelag, Sogn og Fjordane Skogeigarlag SA, Sogn og Fjordane Skogselskap, Norskog, Norges Skogeierforbund, Statens Landbruksforvaltning, Den Norske UNESCO-kommisjonen, Aurland Fjellstyre, Villreinnemda for Nordfjella og Sekretariatet for Nærøyfjorden verdensarvområde.

Meldingen ble i tillegg sendt til orientering til Olje- og energidepartementet og NIBR v/senter for konsekvensutredninger.

Figur 1: Oversiktskart over meldt 420 kV kraftledning. Skravert areal viser utstrekning av verdensarvområdet. Kart utarbeidet av Statnett SF.

På oppfordring fra NVE sendte Statnett ut orienteringsbrosjyre til alle berørte grunneiere av den meldte kraftledningen. I orienteringsbrosjyren ble det blant annet opplyst om høringen og fristen for uttalelse. Det er ikke et krav i lovverket at grunneiere/rettighetshavere skal orienteres om meldingen, men NVE mener det er viktig å involvere berørte grunneiere og rettighetshavere så tidlig som mulig i prosessen.

I forbindelse med høringen av meldingen arrangerte NVE møte med Sogndal kommune 26. mai 2014, og med Aurland og Lærdal kommuner 27. mai 2014. Fylkesmannen i Sogn og Fjordane og Sogn og Fjordane fylkeskommune var også invitert til møtene, og fylkesmannen stilte med en representant på møtet i Sogndal. Samme dager ble det arrangert offentlige møter i hhv. Sogndal og Aurland kommuner. På møtene orienterte NVE om behandlingsprosessen for meldingen og Statnett orienterte om prosjektet.

3 Innkomne merknader

NVE mottok 26 høringsuttalelser til meldingen. Statnett kommenterte uttalelsene i brev av 14. august 2014.

3.1 Lokale myndigheter

Aurland kommune vedtok følgende i formannskapet den 5. juni 2014:

«Aurland kommune ber om at det i framlegg til utgreiingsprogram for melding om spenningsoppgradering; bygging av ny kraftleidning som erstatning for eksisterande 300 kV leidning i framlegg til utgreiingsprogram punkt 9.5 om Naturmiljø og naturmangfald, vert teke inn punkt om villrein med vekt på at det vert teke særleg omsyn til trekkruiter og kalvingsområde i anleggsperioden. Verknader for beite bør og inn som eige punkt.

Vidare ber kommunen om at det vert oppretta eige utgreiing av løysing for betre leveringssikkerheit gjennom ny sentralnettstilknytting til lokal energiforsyning, når det vert ledig trafofelt på koplingsanlegget til Statnett i Vassbygdi. Det er mogleg å etablere eit sentralnettspunkt i A1 i samband med endringar i Aurland transformatorstasjon.»

Lærdal kommune vedtok følgende i formannskapet den 10. juni 2014:

«Lærdal kommune er oppteken av at det i konsekvensutgreiinga særleg vert lagt vekt på verknader på vilt, som femnar om bl.a. hjortevilt og villrein i punkt 9.5 Naturmiljø og naturmangfald samt landbruket i punkt 9.6 Jord-, skog- og beitemark.

Sjølve gjennomføringa og etablering av mellombels og permanente tiltak som t.d. vil femne om vegar som er naudsynt for gjennomføring av spenningsoppgraderinga, føreset kommunen vert handtert gjennom MTAP (miljø, transport og anleggsplan). Kommunen er oppteken av at det vert etablert tideleg dialog i høve MTAP for å finne fram til løysingar med avgrensa konflikhtar og som gjev lokal samfunnsnytte.

Lærdal kommune føreset at kommunal veg på Frønningen vert oppgradert til å tåle anleggstrafikken som føl av spenningsoppgraderinga.»

Sogndal kommune er i brev av 6. juni 2014 positive til at meldt tiltak åpner for at arealbruken ved Fardal transformatorstasjon kan endres. Kommunen mener det er avgjørende med en god konsekvensutredning av valgt trasé over Sogndalsfjorden og opp til nye Sogndal transformatorstasjon. Resultatet av utredningen må avgjøre om det er nødvendig med en justering eller flytting av meldt

trasé. Kommunen er videre positive til at traseen over Sogndalsfjorden er i tråd med deres arealdel til kommuneplanen i 2013 hvor området er tegnet inn som hensynsone for høyspentanlegg.

Kommunen påpeker at alle områder med prioriterte arter, og en utvalgt naturtype, må konsekvensutredes. Dette gjelder en gråor-heggeskog Brannholten (svært viktig) på Fimreitehalvøya, en hagemark på Eskestrond vest (svært viktig), en hagemark på Hjellsmyrri (viktig), artsrik vegkant Øvstedalen-Skarsbø (viktig) og en slåttemark Eskestrond (viktig). Slåttemark er karakterisert som utvalgt naturtype. Det må vurderes hvordan ledningstraseen påvirker disse og om traseen eventuelt må flyttes for å ta hensyn til disse verdiene. Videre påpekes det at Hjellsmyrri og Eskestrond er vernet som kulturlandskap i kommunens nylig vedtatte kulturminneplan. Områdene er vist på kart i uttalelsen. Eskestrond er i tillegg regulert til spesialområde kulturlandskap med blant annet en gammel frukthage og bevaringsverdige orkideer. Sistnevnte vil i følge kommunen bli mest berørt av meldte trasé. Hjellsmyrri er preget av et stort mangfold av bjørkehager, parti med rene einerbestander og en styvingsli med ask. Det finnes også steingarder og en ny gårdsveg i området. Kommunen mener det i konsekvensutredningen må vurderes spesielt hvordan disse to områdene påvirkes av en ny kraftledningstrasé, og om eventuelt flytting av traseen er aktuelt.

Kommunen er opptatt av å legge til rette for nyskapende friluftsliv og gjør dette gjennom vedtatt kommuneplan. På klippen øst for Øyranobbi har klatrere boltet en 150 meter lang rute, og traseen for den nye ledningen er planlagt rett over eller så vidt vest for klatreruta. Det er også potensiale for nye klatreruter i dette området. Konsekvenser for klatreruta mener kommunen bør utredes. Turstien «Sogndalsfjordvegen S1 Alpen-Skardsbø» går også innenfor traséområdet. Det er lagt ved kart som viser ruten. Angående bebyggelse ber kommunen at eventuelle virkninger for eiendommene 67/8, 68/18, 23, 68/13, 68/40, 68/15, 68/35 og 68/15-16 utredes, og at det beskrives hvilke grep kommunen eventuelt kan ta på disse eiendommene for ivareta tryggheten for ledningen. Det er også regulert inn en bolig- og hytteområde og et spesialområde kulturlandskap nordøst for Fardal. Kommunen mener det må vurderes hvordan den gamle ledningen skal ryddes og fjernes etter flytting fra Fardal transformatorstasjon. Kommunen mener det ville være en fordel om alle elektriske anlegg rives og at området revegeteres der dette er naturlig. Videre må estetikken for spennet over fjorden beskrives, og spennet må ikke være til hinder for større skipstrafikk.

3.2 Regionale myndigheter

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane har i uttalelse av 13. juni 2014 påpekt at ledningen går gjennom Bleia-Storebotnen landskapsvernområde i Aurland og Lærdal, og at den passerer Nordheimsdalen naturreservat. Fylkesmannen mener forskriftene for verneområdene åpner for at Statnett kan gjennomføre de meldte tiltakene. På grunn av at høyfjellsområdene vurderes som sårbare mener Fylkesmannen at det er viktig å bruke helikopter til anleggsarbeidene der dette er mulig, og at materialer transporteres inn på snøføre for å minimere skader i terrenget. For Nærøyfjorden verdensarvområde mener Fylkesmannen at den nye ledningen ikke vil innebære særlige endringer sammenliknet med i dag. Fylkesmannen påpeker at verdensarvstatusen ble gitt etter at eksisterende ledning var bygget. Ledningen vil gå gjennom Nordfjella villreinområde, og Fylkesmannen påpeker at aktivitet i området kan forstyrre reinen. Fylkesmannen mener at området ikke er det mest sentrale for villreinen, men påpeker at alle områder er viktige, og at særlige hensyn må tas. Fylkesmannen anbefaler at Statnett holder kontakt med villreinutvalget for Nordfjella, og samarbeider med Nordfjella/Fjellheimen villreinnemd for å unngå at tiltak og arbeider kommer i direkte konflikt med villreinen. Til slutt ønsker Fylkesmannen at Statnett ser på mulighetene for å rive flere anlegg enn beskrevet i meldingen – uavhengig av hvilket nettselskap som eier anleggene.

Sogn og Fjordane fylkeskommunes fattet følgende vedtak i fylkesutvalget 18. juni 2014:

«Sogn og Fjordane fylkeskommune har ikkje merknader til dei overordna måla som ligg til grunn for dei planlagde tiltaka. Fylkeskommunen ser på hovudtrekka i linjeprosjekta i meldinga som fornuftige og nødvendige tiltak. Forslaget til utgreiingsprogram ser ut til å vere tenleg for vidare arbeid med eit søknadsdokument. Planprogrammet bør ha med eit punkt som går direkte på avbøtande tiltak gjennom Nærøyfjorden verdsarvområde.»

I saksframlegget skriver administrasjonen at det gjennom planprogrammet bør gjøres en vurdering av kulturlandskapselementer som gjel, veger, steingjerder, bakkereiner, bygninger eller andre synlig spor etter tidligere landbruksaktivitet i området. Nye tiltak kan føre til inngrep som kan forandre opplevelsen av kulturlandskapet. Vedrørende undersøkelser etter kulturminneloven § 9 mener fylkeskommunen dette kan gjøres i sammenheng med konsekvensutredningen eller i sammenheng med konsesjonen. Jo tidligere registreringene gjøres jo bedre er mulighetene for å unngå konflikt med automatisk fredete kulturminner.

3.3 Sentrale myndigheter

Miljødirektoratet vurderer i brev av 13. juni 2014 at tiltaket er søknadsberettiget etter punkt 1.3 d) i verneforskriften for Bleia-Storebotnen landskapsvernområde. De mener at den nye trasen innebærer et nytt inngrep parallelt med eksisterende trase, selv om eksisterende trasé rives og tilbakeføres til naturtilstand når ny ledning er på plass. Miljødirektoratet påpeker at det etter verneforskriften i tvilstilfeller vil være forvaltningsmyndighetene som vurderer om tiltaket vil kreve søknad om dispensasjon. Direktoratet mener at Statnett skal ta kontakt med Nærøyfjorden verneområdestyre for avklaring så tidlig som mulig i planprosessen for å sikre at konsekvensutredningen gir tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag for å gjøre nødvendige vurderinger.

Videre mener Miljødirektoratet at det skal vurderes hvordan eksisterende trasé kan gjenbrukes for å minimere skadene på naturmiljøet. De mener at med utgangspunkt i en nærmere beskrivelse av anleggsfasen bør utredningsprogrammet sikre at konsekvenser på naturmiljøet, ut over forurensing, blir utredet og konkretisert. Støy, forstyrrelse av dyreliv samt kjøreskader er eksempler på forhold som kan vurderes i valg av miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder, jf. nml § 12. Miljødirektoratet mener dette bør klargjøres i utredningsprogrammet. Motorferdsel jf. fornyelse/oppgradering av kraftledningen går ut over hva som er hjemlet i verneforskriftens § 5 punkt 5.2 og vil etter direktoratets vurdering kreve søknad om dispensasjon fra forbudet mot motorferdsel.

Tilslutt påpeker direktoratet at det i St.meld. 26 (2006-2007) er lagt til grunn at norske verdensarvområder skal utvikles som fyrtårn for den beste praksisen innenfor natur- og kulturminneforvaltning. De mener derfor de visuelle virkningene av ny ledning vil ha særlig betydning for verdensarvområdet Vestnorsk fjordlandskap, og mener at denne bør ha mindre visuelle virkninger enn eksisterende ledning har. De forutsetter at avbøtende tiltak som plassering, farging osv. utredes.

Statens vegvesen region vest ber i brev av 19. mai 2014 om at planer som vil komme i direkte berøring med riks- og fylkesveger oversendes dem.

Luffartstilsynet har i uttalelse av 9. mai 2014 påpekt at den nye ledningen i prinsippet ikke vil endre hindersituasjonen for luftfarten, siden den gamle ledningens skal rives når den nye er satt i drift. Videre har de beskrevet at fjordspennet over Sognefjorden utgjør en risiko for luftfarten i området. Spennet er langt og til tider er de fargemerkede mastene på landsidene ikke synlig på grunn av dårlig sikt. Luftfartstilsynet mener at spennet bør legges som sjøkabel over fjorden, og argumenterer med at kostnadene ved kabling vil spare seg siden merking og vedlikehold av merkede spenn utgår. For øvrig anmoder Luftfartstilsynet at antall høye og lange luftspenn/fjordspenn holdes så lavt som mulig. De

forventer at det kan komme krav om lysmerking av luftspenn med høyde 150+ meter, og påpeker at Statnett må omtale hvordan strømforsyningen til eventuell lysmerking skal etableres. Til slutt forventer de at kraftledningstraseen rapporteres til Statens kartverk i god tid før byggingen påbegynnes, og at merkepliktige spenn merkes etter de krav som gjelder ved tidspunktet for oppføring.

Forsvarsbygg på vegne av Luftforsvaret har i brev av 10. juni 2014 påpekt at kraftledningsspenn over fjorder utgjør farlige hindre for luftfarten og kan forårsake alvorlige fly- og helikopterulykker. De mener det ved fornyelse av nettet er viktig å benytte muligheten for å eliminere de to eksisterende fjordspennene. Med dagens sentralisering av sykehustjenester benyttes det stadig mer helikopter, og ved dårlig sikt kan man risikere å ikke kunne komme frem til folk som bor innenfor fjordspennene. Forsvarsbygg mener Statnett bør utrede den østre systemløsningen, som er omtalt i meldingen, og at en sjøkabel fra for eksempel munningen av Aurlandsfjorden til Fardalsområdet bør utredes. De mener det ikke bør gjennomføres avbøtende tiltak som kamuflering av master og ledninger, da Luftforsvaret vil at disse komponentene skal være mest mulig synlige. Forsvarsbygg beklager at det i meldingen ikke er omtalt eventuelle hindringer for nødhjelp med helikoptre. De mener utredningsprogrammet må stille krav om et godt kartgrunnlag med nøyaktig angivelse av ledningens posisjon og høydeangivelser, og hvor stedsnavn i teksten stemmer overens med stedsnavn i kartet. Til slutt forutsettes det at merking av kraftledningen må være lik eller bedre enn forskrift merking av luftfartshinder. Forsvarsbygg kan overfor Luftfartstilsynet fordre bedre merking av luftfartshindre enn ny forskrifts minimumsnivå.

Den norske Unesco-kommisjonen påpeker i brev av 10. juni 2014 at alle inngrep i Nærøyfjorden verdensarvområde må gjøres med stor varsomhet og med respekt for at området ikke bare tilhører regionen eller Norge, men er et naturområde som skal gis videre til hele verdens befolkning. Kommisjonen forstår behovet for oppgradering av strømforsyningen, men mener at dette kontinuerlig må veies opp mot det å bygge konstruksjoner som skaper store inngrep i sårbare områder. Ved at nye master etableres ved siden av eksisterende master, vil store arealer være berørt i en årrekke framover. De mener at det er viktig med en grundig utredning av eventuelle skader en slik utbygging kan påføre verdensarvområdet.

Kommisjonen påpeker at UNESCO står fritt til å vurdere om endringer og utbygginger i et verdensarvområde endrer områdenes verdi i form av autentisitet, integritet og enestående universell verdi, og kan trekke tilbake en verdensarvstatus om disse verdiene endres. Det er vist til at dette skjedde i Oman og Dresden. Til slutt ber kommisjonen om at UNESCOs ekspertorgan for verdensarvens naturarvområder, IUCN, blir konsultert i forkant av eventuelle inngrep i Nærøyfjorden verdensarvområde.

3.4 Tekniske instanser

SFE Nett AS har i e-post av 20. juni 2014 påpekt at det haster å få den nye 420 kV-ledningen på plass for å unngå at flaskehalsen i nettet reduserer nytten av det nye 420 kV-nettet som allerede er under bygging i fylket. SFE Nett ber om at både Statnett og NVE gir saken høy prioritet. SFE Nett viser til Aurland kommunes uttalelse om en egen utredning av løsninger som kan bedre forsyningssikkerheten i Aurland. Nettselskapet ser utfordringene med dagens løsning, og stiller seg bak kommunens krav om at det blir sett på en sammenheng mellom forsyning til Aurland og ny 420 kV Aurland-Sogndal.

Telenor AS har i brev av 13. mai 2014 påpekt at meldt kraftledning vil medføre behov for vernetiltak i deres nærførte telenett. Det er lagt ved kart som viser Telenors aksess- og transportnett. Omfanget av nødvendige vernetiltak i telenettet er avhengig av størrelsen på forventet énpolt jordfeilstrom, reduksjonsfaktor for det enkelte ledningsanlegg, samt utkoplingstid. Så lenge kostandene ved

nødvendige vernetiltak bekostes av utbygger har ikke Telenor ytterligere merknader til meldingen. Telenor påpeker at meldte ledning vil krysse Telenors kabelanlegg.

3.5 Regionale- og sentrale lag og foreninger

Nordfjella og Fjellheimen Villreinnemd mener i brev av 30. juni 2014 at konsekvensene av ny 420 kV-ledning ikke er så alvorlige at de vil fraråde bygging av ledningen. Nemda mener det er viktig at detaljplaner for transport, landskap og miljø ivaretar hensynet til villrein. Nemda er positive til at Statnett legger opp til en medvirkningsprosess med tett kontakt med lokal forvaltning, og ser på det som naturlig at Nordfjella og Fjellheimen Villreinnemd og Villreinutvalet for Nordfjella involveres i dette arbeidet. Villreinnemda mener det vil være positivt om det ble etablert et opplegg med overvåkning av reinen under byggeperioden, slik at de kan lære av reinens reaksjoner på slikt anleggsarbeid.

Villreinnemda beskriver at Buskerud, Hordaland og Sogn og Fjordane fylkesting i juni 2014 har vedtatt Regional plan for Nordfjella, hvor Nordfjella er gitt status som «Nasjonalt villreinområde». Området er også inkludert i arbeidet med etablering av to europeiske villreinregioner. Villreinnemda mener derfor villreinen må få et eget punkt i utredningsprogrammet. Villrein er en nasjonal ansvarsart, og siden nemda mener dette er den eneste pattedyrarten som antas å bli vesentlig påvirket, bør denne vektlegges mer i konsekvensutredningen. Nemda mener punktet om villrein bør ha samme innfallsvinkel som rødlista arter som sier at det skal gjøres vurderinger av om tiltaket kan ha påvirkning på viktige økologiske funksjonsområder for arten. Nemda er ikke enig i at Statens vegvesens metodikk for utredning av virkning på villrein vil egne seg. Nemda har tidligere erfaringer med at denne metodikken bagatelliserer konsekvensene for rein og at virkningene blir vurdert til å bli mindre enn de realiteten blir. De forutsetter at det blir benyttet god villreinfaglig kompetanse for å gjøre vurderingene av konsekvenser for villrein.

Videre mener villreinnemda at kulturminner som relateres seg til villreinjakt og –fangst kan gi verdifull informasjon om hvordan reinen bruker områdene. Disse kulturminnene må derfor kartlegges.

Villreinnemda er bekymret for at anleggsperioden, og spesielt helikoptertrafikken, skal virke forstyrrende for reinen. Villreinen er utsatt for påvirkning fra helikopteraktivitet, og de frykter at dyrene kan bli skremt unna beiteområdet. De anbefaler at transport av materialer gjøres med beltegående kjøretøy om vinteren slik at forstyrrelsen for villreinen blir minst mulig.

Villreinutvalet for Nordfjella beskriver i brev av 22. juni 2014 at områdene vest for fylkesveg 243 er særlig mye brukt som sommerbeite for bukk, og av og til som kalvingsområde. Området er i Regional plan for villrein i Nordfjella klassifisert som «Nasjonalt villreinområde», og Villreinutvalet mener derfor at det må tas særskilte hensyn ved større inngrep. De viser til at det foreligger flere forskningsrapporter som viser at kraftledninger kan være et vandringshinder for rein. Villreinutvalet vet at reinen har tilpasset seg dagens 300 kV-ledning da det har blitt observert at reinen krysser under ledningen flere ganger. Likevel stiller de spørsmålsteget ved om reinen ville krysset området mer om ledningen ikke hadde vært der. Villreinutvalet mener ledningstraseen må planlegges slik at denne ikke utgjør et større hinder enn den eksisterende ledningen. Videre er Villreinutvalet bekymret for at anleggstrafikk i fire sesonger vil skremme vekk reinsdyrene, og mener at arbeidet må planlegges nøye for å minimalisere skadevirkningene på rein. De er særlig opptatt av hvordan transporten gjennomføres og til hvilken tid på året. Utvalet mener at Villreinformvaltningen må tas med i arbeidet med disse planene. Videre beskriver Villreinutvalet at kulturminnene knyttet til villreinjakt og –fangst i området bare delvis er kartlagt, og mener at disse kulturminnene må kartlegges for å unngå skader på disse. Villreinutvalet mener det må foretas en tett oppfølging av villreinen under byggeperioden for å få oversikt over eventuelt endrete beitemønster og –bruk. De foreslår at metoden med å GPS-merke

bukk kan benyttes. Til slutt mener Villreinutvalet at temaet om villrein må med som et eget punkt i utredningsprogrammet, eller som et minimum med under punktet om rødlistearter.

Nærøfjorden verneområdestyre ved Anbjørg Nornes har i e-post av 24. juni 2014 påpekt at verneområdestyret ikke har fått meldingen på høring og ber om å komme på adresselisten i den videre saksgangen. Det orienteres om at saken legges frem som orienteringssak for styret.

Norges miljøvernforbund krever i brev av 13. juni 2014 at kraftledningen Aurland-Sogndal ikke tillates som luftspenn. Forbundet mener ledningen vil være samfunnsøkonomisk ulønnsom, miljøskadelig og unødvendig. Miljøvernforbundet mener Norge, og Sogn og Fjordane spesielt, har et stort kraftoverskudd, og at det derfor er destruktivt og unødvendig å legge til rette for ytterligere ødeleggelse av vassdrag og å industrialisere landskapet med vindkraftanlegg. Forbundet kan bare akseptere etablering av ny 420 kV-ledning om denne blir lagt som jord- og sjøkabel, og at eksisterende ledning saneres. Luftledning vil også bidra til utryddelse av truede fuglearter, og ryddebelte og hogstflater vil utrydde rødlistede arter. Miljøvernforbundet mener det er uakseptabelt at folk skal betale for nettforsterkningen da de mener den bare skal brukes til eksport av sterkt subsidiert miljøskadelig vindindustri og bekkkraft. Videre mener de en ny kraftledning mellom Aurland og Sogndal vil føre til visuell forurensing selv om bare 6-7 kilometer er i ny trase. Forbundet mener folk i området har tilpasset seg til eksisterende ledning, og at naturen i området har stor betydning for folks trivsel. Forbundet mener konsesjonssøknaden er mangelfull på temaene kulturminner og truede dyrearter. Det vises til naturmangfoldloven §§ 5, 9 og 11, og mener at § 11 ikke anses som oppfylt om ikke ledningen legges som kabel. En ny 420 kV som jord- og sjøkabel mener Miljøvernforbundet vil ha marginal betydning på overskuddet fra kraftbransjen.

Norges Miljøvernforbund påpeker at ledningen mellom Fana og Kollsnes ble lagt som jordkabel gjennom Øygarden av hensyn til det helt spesielle kyst- og lyngheilandskapet. Siden gjeldende kablingspolicy ble vedtatt i 2000/2001, har også Norge ratifisert den europeiske landskapskonvensjonen, som har som formål å styrke lokalsamfunnenes medvirkning i planlegging, vern og forvaltning av landskap. Forbundet er også bekymret for elektromagnetiske felt og helse.

Sogn og Fjordane Turlag, Naturvernforbundet og Forum for natur og friluftsliv har sammen sendt inn uttalelse i brev av 14. juni 2014. Foreningene påpeker at natur- og friluftslivinteresser er allmenne interesser som er viktige for folkehelsen. Foreningene mener det er et stort utbyggingspress mot norsk natur i dag, og at disse inngrepene ofte kommer i konflikt med friluftslivinteresser. Det påpekes at over 1000 kvadratkilometer inngrepsfri natur gikk tapt i perioden 2003-2008, der energisektoren sto for 40 %. Foreningene mener det derfor er nødvendig å ta økt hensyn til sumvirkninger av inngrepene og at natur- og friluftslivhensyn tidlig inngår i planarbeidet.

Organisasjonene påpeker at alt anleggs- og transportarbeid bør unngås under kalvingstiden for villreinen. De henviser til Aurland fjellstyre for å få informasjon om hvilke områder dette gjelder. Videre ber de om at det unngås kjørespor og skader etter transport i sårbare høyfjellsområder, beiteområder for villrein og andre husdyrbeiteområder. Foreningene mener mest mulig transport må gjøres på snøføre og med helikopter for å minimere skadene i terrenget, og at eventuell kjørespor må istandsettes og revegeteres. Videre må stier og ferdselsveger holdes åpne for passering i anleggsperioden, og det må ryddes opp og istandsettes etter endt anleggsarbeid.

Det er i uttalelsen henvist til «naturbase», område BN 00016024, som er et urørt fyltiffjellområde med flere kalkkrevende arter som raudsildre og reinrose. Organisasjonene mener videre det på Kaupangerhalvøya er flere områder hvor det drives aktivt friluftsliv, men at det er lite informasjon tilgjengelig. Videre er det vist til, og beskrevet, flere friluftslivaktiviteter og arrangerte turer i områder langs hele traseen. NVE viser til uttalelsen for detaljer. Foreningene foreslår at en alternativ trasé på

Kaupangerhalvøya kan være lenger ned i lia mot Sogndalsfjorden, krysse over mot Lingsetefjellet og Middagshaugen. Dette vil i følge foreningene gi en bedre visuell løsning for dem som ferdes på tur i området. Foreningene mener det skal utarbeides visualiseringer som viser de ulike alternativene i dette området. Det foreslåtte alternativet mener foreningene kun er aktuelt dersom arbeidene kan gjøres med transport på snødekke og ved bruk av helikopter, og uten at det bygges ny veg.

ZERO skriver i brev av 13. juni 2014 at de ser positivt på meldingen. Zero mener at ledningen er en viktig brikke for sammenknytning av 420 kV-nettet i Midt- og Sør-Norge. Strømmettet er en avgjørende og viktig klimateknologi som åpner for tilknytning av fornybar produksjon som igjen kan erstatt bruk av fossil energi. De er positive til planene om riving av eksisterende ledning. ZERO mener forslag til utredningsprogram i all hovedsak dekker de nødvendige utredningsbehovene, men vil trekke frem to punkter de mener må belyses nærmere.

Den sterk truede soppen pelskjuke er beskrevet observert i 1992 i området for ny trasé. I følge artsdatabanken forekommer denne soppen «særlig i hagemark, styvingslunder, alleer etc. ...». ZERO mener dette kan bety at det er muligheter for å rydde traseene slik at det blir grunnlag for at en eventuell pelskjukebestand kan opprettholdes. Dette kan gjøres ved å styve enkelte trær (ask) istedenfor å fjerne disse. Zero mener utredningsprogrammet må sette krav om at dette skal undersøkes, og hvilke tiltak som må til for at rett sort trær blir stående igjen - ved for eksempel merking av disse.

Videre er Fimreiteåsen et område der det foreligger flere forslag til skogvern. Verneforslaget fra Naturvernforbundet «Unike skoger – forslag til vern» er lagt ved uttalelsen. Dette innspillet omfatter i følge Zero områder som ligger inntil eksisterende kraftledning. Zero mener utredningsprogrammet må stille krav til om det finnes muligheter for å unngå å berøre det foreslåtte verneområdet.

Aurland Fjellstyre har i brev av 12. juni 2014 påpekt at særlig anleggsarbeidene med ny ledning kan være negativt og forstyrrende for beitedyr i Aurland Nordre Statsallmenning. Fjellstyret ber om at Statnett tar hensyn til beiteinteressene i arbeidet med ny ledning og ved rivning av den gamle. Fjellstyret eier en hytte ved Nedsta Storebotnvatnet, ca. 128 meter sørvest for eksisterende ledning. Hytta er et tilbud til allmenheten, og brukerne av hytta mener dagens ledning er sjenerende. Meldte ledning vil komme nærmere hytta enn den eksisterende, og fjellstyret ber om at ny ledning blir lagt så nærme den eksisterende som mulig, og at hytten blir flyttet lenger bort fra ledningen. Fjellstyret kan alternativt være med på å diskutere om 420 kV-ledningen kan legges vest for hytta. Etter tillatelse benytter fjelloppsynet en hytte eid av Statnett ved Ertehaugvatnet. Hytta ligger 50 meter fra dagens ledning, og ny ledning vil komme nær hytta. Fjellstyret foreslår at ny ledning legges sør for den eksisterende, slik at traseen rettes mer ut og blir mindre sjenerende for de som oppholder seg på hytta. Dette mener de også vil være bra for beitebruken, fordi beitekvaliteten er bedre på nordsiden av vannet enn på sørsiden.

Aurland Fjellstyre konstaterer at kraftledningene ligger i Nordfjella villreinområde, og at området nord for fylkesveg 243 brukes både på sommeren og vinteren. Området er foreslått med status som nasjonalt villreinområde i forslag til regional plan for Nordfjella. Fjellstyret er bekymret for at anleggsarbeidene i fire sesonger vil påvirke reinjakten negativt. Området har også til dels mange registrerte kulturminner knyttet til villreinfangst. Fjellstyret ber om at villreinens bruk av området, jakt på villrein og kulturminner blir tillagt stor vekt i arbeidet med konsekvensutredningen.

Fjellstyret er videre bekymret for at utleietilbudet for jakt på elg og hjort vil bli mindre attraktivt om det blir fire sesonger med anleggsarbeid. Dette vil være økonomisk negativt for dem, og de ber om at det blir tatt hensyn til elg- og hjortebestanden i anleggsfasen. De er også bekymret for at ny kraftledning vil virke negativt for fugl i området, og dermed også for jaktmulighetene på for eksempel rype. De ber om at det blir tatt hensyn til dette i den videre prosessen med ny kraftledning.

Statskog skrev i e-post av 18. september at de eier grunnen for over åtte kilometer av den meldte ledningen mellom Aurland og Sogndal. Det er Statskog som behandler grunn disponeringssakene og Aurland Fjellstyre forvalter bruksretter, jakt og fiske. Statskog påpeker at de støtter opp om Aurland Fjellstyre sin uttalelse når det gjelder hyttene sin nærhet til kraftledningen

Sogndal klatreklubb ved Jostein R. Sanderud mener i brev av 10. juni 2014 at meldingen har et snevert syn på begrepet friluftsliv. For mange er i dag klatring, toppturer, og annet «bratt» friluftsliv viktige fritidsaktiviteter i natur. Denne typen aktiviteter er for mange grunnen til at de velger å bosette seg i Sogndal. Det vises også til at det arrangeres ulike festivaler for denne type friluftaktiviteter. Klatreopplevelsen omfatter både klatreteknikk, kroppslig bevegelse, og opplevelsen av omgivelsene. Sogndal klatreklubb mener den meldte ledningen vil påvirke klatreopplevelsene, og spesielt ruten «Den store misunnelsen» nordøst for Fardal. Her er det også planer om flere ruter. Ledningen vil i tillegg gå gjennom landskapstyper av viktig og særlig viktig betydning for plante- og dyreliv i Fardalsområdet. Klatreklubben viser til fylkesatlas.no.

3.6 Grunneiere, rettighetshavere, berørte naboer og lokale lag

Aurland kommune:

Skålo Sameige ved leder Atle Kvam uttrykker bekymring i brev av 13. juni 2014 for virkningen byggingen av ny ledning og rivning av den eksisterende kan ha for beitedyr, villrein og kulturminner, elg og hjort, og for småvilt. De ber om at det tas hensyn til disse artene under arbeidet med oppgraderingen av ledningen. Skålo Sameige er bekymret for at deres inntekter fra salg av fiskekort skal minke som følge av at anleggsarbeidene virker negativt inn på rekreasjon og naturopplevelser. Ledningen krysser i dag Øvste-Andisvatn, og sameiet ber om at ny ledning blir lagt lengst mulig mot sør mot Blåskavlen. Sameiet mener en slik justering vil være best for fisket i vatnet, og vil skåne noen kulturminner som ligger i området. Skålo Sameige ønsker en løpende dialog med Statnett før, under og etter arbeidet slik at anleggsarbeidene kan bli utført på en best mulig måte. De er også åpne for å tilby Statnett riggområder og eventuelt andre ting tiltakshaver måtte ha behov for. Skålo Sameige ber om at Statnett skal forholde seg til styret for sameiet, representert ved leder.

Lærdal kommune:

Advokatfirmaet Harris DA har på vegne av Vilhelm Rumohr oversendt Rumohrs uttalelse i brev av 12. juni 2014. Rumohr beskriver at eiendommen og bygda Frønningen har hatt skogbruk og sagbruk som hovednæring siden 1500-tallet. Da 300 kV-ledningen ble bygget påvirket ikke denne Frønningen negativt utover det estetiske. I 1997 ble skog- og sagbruksnæringen lagt ned og det ble i stedet satset på jaktturisme og annen turisme. Rumohr mener den nye 420 kV-ledningen vil få både kortsiktige og langsiktige negative konsekvenser for Frønningen. Dette utdyper Rumohr videre med å beskrive at det drives jaktutleie i området, og at mye av denne jakten er såkalt «eksklusiv jakt».

Rumohr har flere innspill til avbøtende tiltak, blant annet å unngå anleggsarbeid i jaktperioden fra 1. september til 23. Desember, skånsom skogrydding for å bidra til at opplevelsen av det doble rydebeltet blir mindre. Rumohr påpeker at det er et kalvingsområde for hjort ved Stølsåsen, viktige vårbeiter ved Stølen og Nyborg, tiurleik og redeområde for storfugl i Lyarhaug og Nonhaugområdet. Huset ved Lyngset er nylig restaurert og ligger inntil veggen Statnett eventuelt skal bruke i anleggsperioden. Rumohr mener dette vil gi støyende og sjenerende trafikk og at avbøtende tiltak kan være å unngå trafikk i jaktperioden eller legge om veggen. Hytta på Postmyren brukes også under jaktperioden og vil ligge nært ledningen. Mulig kompensering vil være å tilrettelegge for bruk av annet husvære.

På Frønningen drives det også med turismeaktivitet, og det er etablert et firma som skal starte opp mer «eksklusiv turisme» snarlig. Han stiller spørsmålsteget til hvem som ønsker å investere i urørt natur, ro og fred når det skal foregå arbeider i området frem til 2020. Anleggsarbeidene og –trafikken vil være sjenerende for turismen, og et kompenserende tiltak kan være å unngå byggeaktivitet flere steder samtidig. Et annet tiltak kan være inndekning av inntektstap og avskrivninger på foretatte investeringer. Skogsdriften er lagt ned, så det tømmeret som nå tas ut er for å skape positive effekter for viltet. Rumohr beskriver at det er planer om et større uttak av skog i nær fremtid, men at vegen må oppgraderes for å få inn maskiner osv. Vegene vil også benyttes av jegere og turister. Finansiering av dette skogvegnettet vil foregå over skogfondmidler, og dette er midler som har en tre års frist på brukes for å bli tildelt. Rumohr er bekymret for at Statnetts anleggsarbeider kan forsinke hans vegbyggeplaner. Det er et bra utbygget skogsbilvegnett på Frønningen, og disse gir god tilgjengelighet til flere av mastene. Statnett må påregne utbedring av disse vegene for å tåle tungtransport. Også den kommunale vegen har partier med dårlig forfatning som Statnett må utbedre for å kunne bruke. Videre beskriver Rumohr at det er to kaiar i Frønningen, hvorav en brukes til tømmertransport. Rumohr mener begge kaiene kan utbedres til Statnetts behov, men at dette må avtales og planlegges god tid i forveien. Det er utarbeidet planer for småbåthavn i Frønningen og dette kan realiseres om Statnett har behov for transport av mannskap osv. Rumohr mener behovet for riggplasser og lagringsplasser må avklares tidlig slik at dette kan inngå i den langsiktige planleggingen av eiendommen.

Rumohr beskriver at det ligger en søknad med tre vannkraftverk på Frønningen med til sammen 25 GWh til behandling hos NVE. Det har vært usikkerhet om nettløsningen for disse kraftverkene da ledningen mot Vik er fullt utnyttet og en løsning mot Kaupanger er for dyr. Tilkopling til Statnetts 300 kV-ledning har Statnett antydnet også er for dyrt. Rumohr foreslår at Sognekraft kan ta over det gamle 300 kV-fjordspennet når den nye 420 kV-ledningen står klar. Denne kan da benyttes til å bygge en ledning videre mot Kaupanger, og vil kunne fungere som en reserveforsyning til Frønningen. Sognekraft vil dermed også få en reserveforsyning mot Sogndal lufthavn. Rumohr mener det vil være dårlig samfunnsøkonomi om Statnett først river det gamle fjordspennet, og at Sognekraft eventuelt senere skal bygge et nytt på samme sted. Midlene Statnett sparer på å rive den eksisterende ledningen kan benyttes til å bygge den nye mot Kaupanger. Om Frønningen kraftverk blir etablert vil det også etableres et næringsfond for bygda. Blir det ikke noen nettløsning for kraftverkene vil det heller ikke bygda kunne dra nytte av dette fondet. Til slutt påpeker Rumohr at det er mange hensyn å ta på Frønningen, og at det vil være viktig å komme i gang med dialog tidlig. Da kan gode og vel gjennomtenkte løsninger komme frem, noe som vil være til fordel for alle parter. Han mener dette også vil være tidsbesparende å iverksette en slik prosess i god tid før den endelige konsesjonssøknaden sendes til NVE.

Advokatfirmaet Harris DA har på vegne av Vilhelm Rumohr oversendt tilleggsuttalelse av 2. oktober 2014. Rumohr kommer med innspill om å etablere den nye 420 kV-ledningen 100 meter lenger vest enn planlagt i skogsområdene mellom ca. 600 til 900 m.o.h. på Frønningen. Det er lagt ved flere bilder og beskrivelser som argumenterer for denne endringen. Rumohr mener at om det blir stående et 100 meter bredt skogsbelte mellom de to ledningene er dette nok til å få følelsen av skog før den eksisterende ledningen skal rives. En slik løsning vil også være bedre for arbeiderenes sikkerhet med bygging av ledningen lenger unna strømførende ledning.

Sogndal kommune:

Flere grunneiere på Øyragerendi ved Aud Irene Øyre går i brev av 13. juni 2014 i mot den meldte traseen over Sogndalsfjorden. Grunneierne er bekymret for elektromagnetiske felt og mener de må flytte om ledningen blir bygget slik den er meldt. De ber om at det utredes en alternativ trasé via Stedjeåsen og Venes. Grunneierne mener dette er en trasé Statnett har sett på i en tidligere fase.

Grunneierne er ikke enige med kommunen om at dette alternativet er dårligere med hensyn til visuell sjenanse og i nærhet av turområder. Grunneierne mener det er mer enn nok turområder i Sogn og Fjordane og det er viktigere at ikke ledningen etableres der folk bor. Det foreslåtte traséalternativet mener grunneierne ikke vil komme i konflikt med Stedjeberget naturreservat. I området ved Skarsbøfjellelt/Øyrafjellet beskriver grunneierne at det går steinsprang og ras, og at det gikk et ras senest i 2011. Grunneierne opplyser at de har brukt NVEs skrednett.no.

Til uttalelsen er det lagt ved et brev fra flere grunneiere; Åshild Øyre, Torleiv Øyre, For Astrid Øydal: Ruth-Irene Øydal og Geir Sterri og Aud Jorunn Lemvik, Jacob Lemvik, Helle Bråten Øyre og Kjell-Tore Øyre. Disse uttrykker bekymring for elektromagnetiske felt. De er også bekymret for støy fra ledningen, og at eiendomsverdien vil bli redusert. De protesterer mot den meldte traseen og ber om at alternativ trasé fra Øyrefjellet mot Stedjeåsen og videre i fjordspenn til Venesnipa utredes.

Aud Irene Øyre med grunneiere har i **tilleggsuttalelse** av 23. juni 2014 utdypet argumentasjonen mot meldte trasé. Grunneierne mener at deres foreslåtte traséjustering ikke vil være synlig og sjenerende fra Sogndal sentrum. Det beskrives at det som utøves av friluftsliv på Stedjeåsen er mot Sogndal, og ikke i retning mot der ledningen eventuelt vil etableres. Videre mener grunneierne at den alternative traseen vil være bedre for fylkesveg 55 mellom Sogndal og Leikanger siden traseen vil krysse vegen der denne går i tunnel, og faren for isnedfall på vegen unngås. Med meldt trasé mener grunneierne at is fra ledningen kan falle ned på denne trafikkerte vegen. De er bekymret for at kommunen prioriterer å frigjøre boligarealer ved Fardal transformatorstasjon, for så å gå inn for å flytte ledningen til et annet bomiljø.

Sammen med tilleggsuttalelsen av 23. juni 2014 er grunneier **Ledvin Uglanes** brev av 18. juni 2014 lagt ved. Uglane er eier av et bolighus på gnr 67, bnr 8, som må rives dersom fjordspennet etableres. Huset er mye brukt, og Uglane mener alternativ trasé via Stedjeberget og Venes må utredes. Han mener rivingen av huset kan unngås, og at alternativ trasé vil skåne boligmiljøene på Øyagrendi for elektromagnetiske felt og støy. Han mener bomiljø må vekke tyngre enn turstier, og han er ikke enig i at master på vestsiden av Stedjeberget vil bli synlig fra Sogndal sentrum. Et spenn fra Stedjeberget mener Uglanes vil hindre isnedfall på den trafikkerte riksvegen mellom Sogndal og Leikanger siden vegen går i tunnel gjennom Stedjeberget. Uglane mener ledningen må etableres der det i sum blir minst ulemper.

Oddrun Marie Eiriksdatter Drage opplyser i e-post av 14. juni 2014 om flere kulturminner som finnes i området. Drage beskriver en rekke historiske hendelser med mulige tilknyttede kulturminner, som hun mener bør utredes. Drage har forslag til arealbruk av området hvor Fardal transformatorstasjon er i dag.

4 NVEs vurdering

Krav til innhold i konsesjonssøknader for kraftoverføringsanlegg ivaretar i hovedsak de krav til utredninger som er gitt i vedlegg III, punkt a) i forskrift om konsekvensutredninger av 26.06.2009. For planlagte kraftoverføringsanlegg som er utredningspliktig etter forskriften, fastsetter NVE et spesifikt utredningsprogram til erstatning for vedlegg III, punkt b) som er tilpasset den enkelte sak, jf. forskrift om konsekvensutredninger § 9 første ledd. Utredningsprogrammet skal supplere utredningskravene i forskriften og tiltakshaver skal legge programmet til grunn ved utredning av tiltaket.

Utredningskravene vil variere mellom ulike tiltak og NVE avgjør hvilke ulike temaer som er beslutningsrelevante for det aktuelle, planlagte anlegget.

NVE har gjennom høring av meldingen mottatt innspill til utredninger som kreves gjennomført, jf. kapittel 3 ovenfor. Det har kommet innspill til konkrete temaer som kreves utredet, herunder virkninger for verneområder, naturmangfold, friluftsliv, bebyggelse og næringsinteresser, og forslag til alternative traseer/trasejusteringer. I dette kapittelet vurderer vi alle innspillene og hvilke utredninger Statnett skal gjennomføre i forbindelse med søknad for ny 420 kV kraftledning Aurland-Sogndal. Når utredningen sendes på offentlig høring, vil det være høringsinstansenes oppgave å opplyse om eventuelle planer og virksomheter eller utviklingsmuligheter som utredningen ikke dekker.

NVE har tatt utgangspunkt i sentrale utredningstemaer når vi har utarbeidet et utredningsprogram for ny 420 kV kraftledning Aurland/Sogndal. Statnetts forslag til utredningsprogram i meldingen, erfaringer fra tilsvarende prosjekter og innkomne merknader danner grunnlaget vår vurdering av hva som vurderes som beslutningsrelevante temaer.

Selve utredningsprogrammet som NVE har fastsatt, er gitt i eget dokument ref.; NVE 201305024-68. Inndelingen av dette kapittelet følger utredningsprogrammets oppsett. Kapittel 4.1 i dette notatet inneholder presisering og utdyping av utredningstemaer, samt trasejusteringer og alternativer som NVE mener Statnett skal utrede i konsekvensutredningen. Kapittel 4.2 inneholder temaer, trasejusteringer og alternativer som NVE anser som ikke beslutningsrelevante, og som vi mener ikke skal utredes.

4.1 Suppleringer og presisering av utredningskrav til foreslått utredningsprogram

NVEs «Veileder for utforming av søknad om anleggskonsesjon for kraftoverføringsanlegg» beskriver hvordan en konsesjonssøknad skal utformes. En søknad etter denne veilederen vil ivareta flere av utredningstemaene som er listet opp i forskrift om konsekvensutredninger, blant annet for temaene begrunnelse, beskrivelse av anleggene og beredskapshensyn. Vurdering av anleggenes virkninger for miljø og andre samfunnshensyn vil inngå i konsekvensutredningen. Under fremgår det hvilke tema, eventuelt spesifisering innenfor et foreslått tema, som skal inkluderes i utredningsprogrammet, i tillegg til det Statnett har beskrevet i foreslåtte utredningsprogram i meldingen datert 18. mars 2014.

4.1.1 Innledning

Innledningsvis i utredningsprogrammet spesifiserer NVE hva som skal legges til grunn for konsekvensutredningen. Formuleringene er generelle og gjelder for alle utredningstemaene nevnt i kapittel 2, 3 og 4 i utredningsprogrammet.

NVE mener det er naturlig at nødvendige hjelpeanlegg belyses i konsekvensutredningen, og vi vil kreve at virkningene av anlegg, som er nødvendige for å kunne bygge ledningen, skal vurderes for alle utredningstemaer beskrevet i utredningsprogrammet. Eksempler på slike anlegg kan være riggplasser og permanente vegger for adkomst til anleggene, men også eventuell nødvendig utvidelse av eksisterende vegger vil inkluderes i dette punktet.

NVE mener tiltaket kan ha ulike virkninger i anleggsfasen og driftsfasen, og vi vil derfor sette krav om at virkningene av tiltaket skal utredes for både anleggs- og driftsfasen.

4.1.2 *Prosess og metode*

Kapittelet legger føringer for prosess og metoder som skal benyttes i utredningene.

Datagrunnlag og metoder

NVE krever at Statnett kort redegjør for metoder og datagrunnlag som benyttes i utredningene. Herunder skal det også opplyses om eventuelle problemer ved innsamling av data, eller ved metoder som er brukt i utredningsarbeidet. Dette bidrar til i større grad å sikre at utredningene som gjennomføres er av tilfredsstillende kvalitet og mest mulig etterprøvbare. Vi forutsetter at Statnett i forbindelse med utarbeidelse av konsekvensutredningen foretar nødvendig samordning mellom fagutredninger som utfyller hverandre eller som må sees i sammenheng. Dette gjelder blant annet utredninger om landskap, kulturminner og kulturmiljø, friluftsliv, reiseliv, naturmangfold, verneområder og avbøtende tiltak.

Noe kartfestet informasjon om sårbare arter skal unntas offentlighet. NVE forutsetter at dette følges opp og at det utarbeides en offentlig og en ikke offentlig versjon av fagrapporten for naturmangfold. Fylkesmannen vil få tilsendt den ikke offentlige versjonen som underlag for vurdering av søknaden.

Nordfjella og Fjellheimen Villreinnemd mener at metodikken i Statens vegvesens håndbok 140 ikke egner seg for utredning av virkninger for villrein. De mener å ha erfaringer med at metodikken underestimerer konsekvensene. Nemda er også opptatt av at det skal benyttes villrein faglig kompetanse for å gjennomføre utredningene. NVE anbefaler i utredningsprogrammet at det skal benyttes standard metodikk der dette anses relevant. NVE gjør oppmerksom på at vi ikke bare støtter oss til utredningene ved vurdering av påvirkning på villrein, men også benytter NVEs egen kunnskap og kompetanse om temaet.

Flere av høringsinstansene tilbyr seg å bidra med kunnskap og informasjon om ulike utredningstema, eller anbefaler at det i utredningsarbeidet tas kontakt med lokale og regionale interesseorganisasjoner. Flere har påpekt at opprettelse av dialog og samråd tidlig vil kunne dempe ulemper av ny ledning. Den norske Unesco-kommisjonen ber om at IUCN, UNESCOs ekspertorgan for verdensarvens naturvernområder, blir konsultert i forkant av eventuelle inngrep i verdensarvområdet. NVE vil sende en eventuell søknad på høring til den norske Unesco-kommisjonen og konsultere Unesco/IUCN i tråd med eksisterende retningslinjer om dette, og vil eventuelt invitere til et møte for å avklare prosess vedrørende verdensarvområdet. NVE vil be Statnett om i nødvendig grad å ta kontakt med regionale myndigheter, berørte kommuner, interesseorganisasjoner og andre aktuelle ressurser i utredningsarbeidet. Der det er hensiktsmessig bør Statnett vurdere å opprette samrådsgrupper. Tiltakshaver oppfordres videre til å ta kontakt med NVE før søknad med konsekvensutredning ferdigstilles og oversendes til formell behandling.

Avbøtende tiltak og transport

Avbøtende tiltak vil kunne redusere de negative virkningene av kraftledningen. Forslag til avbøtende tiltak, som har kommet inn under høring av meldingen, er nye traseer for å unngå visuelle konflikter, og konflikt med friluftsliv, kamuflerende tiltak for å minke innvirkning på Nærøyfjorden verdensarvområde spesielt, tilpasning av anleggsarbeidene for minst mulig forstyrrelse for villrein og annet dyreliv, og legge anleggsarbeidene utenfor de ulike type jakt sesongene. En tilpasning av arbeidene etter disse forholdene mener flere av instansene vil gi minst mulig arealbeslag og terrengskader, og at hensyn til naturmiljøet og verdensarvområdet ivaretas.

NVE velger å ta inn et krav om at det skal vurderes avbøtende tiltak for alle tema. Kravet er gitt i innledningen til utredningsprogrammet, der rammene for utredningene fastsettes. NVE fastsetter et

slikt krav fordi det er behov for å se utredningene og vurderinger om avbøtende tiltak i sammenheng da avbøtende tiltak kan ha positive virkninger for et tema, men negative virkninger for andre. For mer om avbøtende tiltak vises det til kapittel 7.6 i NVEs «Veileder for utforming av søknad om anleggskonsesjon for kraftoverføringsanlegg». Krav til søknad og krav og satt i utredningsprogram må ses i sammenheng, jf. kap. 4.1.3. Vi har i utredningsprogrammet gitt noen eksempler på avbøtende tiltak. Avbøtende tiltak skal være knyttet til det konkrete tiltaket som planlegges. Statnett bes om i nødvendig grad å ta kontakt med regionale myndigheter, berørte kommuner, interesseorganisasjoner, grunneier og rettighetshavere. Der det er hensiktsmessig bør Statnett vurdere å opprette samrådsgrupper.

Detaljerte vurderinger av transport og gjennomføring av anleggsarbeidet, mener NVE det er naturlig å gjøre senere i prosessen. Dersom NVE gir konsesjon til kraftledningen, vil vi stille vilkår om at det utarbeides en miljø-, transport- og anleggsplan (MTA-plan) hvor blant annet anleggsarbeidene detaljbeskrives. En slik plan skal godkjennes av NVE før anleggsarbeidene starter. NVEs miljøtilsyn vil følge opp at planen etterleves og at avbøtende tiltak og opprydding skjer i henhold til planen. NVE forutsetter likevel at det redegjøres for hovedtrekkene og gis en generell vurdering av anleggsarbeidet i konsekvensutredningen. Dette gjelder for eksempel behov for motorisert transport i utmark, når på året ulik transport kan gjennomføres og med hvilke transportmidler, bruk av og eventuelt opprusting av eksisterende kaier, veger, nybygging av veger med mer. Permanent og midlertidig arealbruk skal beskrives i søknaden og vises på kart. NVE forutsetter at arealbruk i forbindelse med anleggene, herunder anleggsarbeider og drift, i all hovedsak skal være avklart gjennom konsesjonsprosessen. Avdekkes det nye behov for arealbruk, i etterkant av konsesjonsvedtaket, som for eksempel nye veger, vil det kreve særskilt søknad og ny behandling.

Når det gjelder avtaler om bruk av veger, vil NVE oppfordre Statnett til å samarbeide med grunneiere/rettighetshavere for å komme frem til gode løsninger vedrørende transportbehovet. NVE vil imidlertid påpeke at eventuelle minnelige avtaler mellom Statnett og grunneiere og rettighetshavere vil være privatrettslige og ligger utenfor NVEs myndighetsområde. Miljødirektoratet har vurdert at tiltaket er i strid med verneforskriften for Bleia-Storebotnen landskapsvernområde. Direktoratet krever derfor søknad om dispensasjon. Direktoratet mener også at motorisert ferdsel er søknadsberettiget etter verneforskriften for landskapsvernområdet. NVE forutsetter at Statnett innhenter nødvendige tillatelser dersom det skulle bli aktuelt å bygge ledningen.

4.1.3 Beskrivelse av anleggene

NVEs «Veileder for utforming av søknad om anleggskonsesjon for kraftoverføringsanlegg» beskriver hvordan konsesjonssøknaden skal utformes. For søknader om konsesjon etter energiloven skal denne veilederen følges. En søknad etter veilederen vil ivareta kravene om redegjørelse for tiltaket i forskrift om konsekvensutredninger, vedlegg III a. Veilederen finnes her:

<http://www.nve.no/no/konsesjoner/nett/>

I konsekvensutredningen skal det kun gis en kort oppsummering av søknaden. I oppsummeringen skal følgende inngå:

Begrunnelse for tiltaket og beskrivelse av 0-alternativet

NVE har satt krav om en begrunnelse for tiltakene, der både tekniske og økonomiske argumenter skal inngå. Det skal også gis en beskrivelse av situasjonen fremover dersom de planlagte tiltakene ikke realiseres, også kalt 0-alternativet. Dette gir et viktig sammenligningsgrunnlag for de vurderingene som skal gjøres når NVE konsesjonsbehandler anleggene.

Beskrivelse av alternativer

NVE har satt krav om at Statnett skal gi en kort beskrivelse av tiltakene, inkludert nødvendige baneanlegg som veier, riggplasser osv. Både omsøkte og vurderte alternativer skal beskrives og vises på kart. Dette gjelder de alternativene som Statnett selv velger å omsøke og vurdere. Plassering av andre anlegg skal også fremgå. I utredningsprogrammet setter NVE i tillegg krav om vurdering av andre alternativer fremkommet gjennom høringsprosessen. Se også kapittel 4.1.4 i dette notatet.

Systemløsning

Oppsummeringen i konsekvensutredningen skal inneholde en begrunnelse for valg av systemløsning. Eventuelle andre vurderte løsninger for å forsterke nettet som ivaretar behovet skal beskrives. Herunder må de systemmessige fordeler og ulemper ved valg av ulike løsninger beskrives. Vurdering av systemløsning må sees i sammenheng med beskrivelsen av 0-alternativet.

NVE forutsetter at Statnett gjør en vurdering av behovet for nett og produksjon fremover i tid som en del av begrunnelsen for tiltaket og i drøftingen av ulike systemløsninger. Vurderingene av behovet må sees i lys av forventet ny produksjon og forbruk i området, opprettholdelse av god forsyningssikkerhet og eksisterende netts kapasitet og tilstand. For å bedre forsyningssikkerheten til Aurland har Aurland kommune og SFE Nett AS bedt om at det utredes en tilknytning i stasjonen i Aurland for lokal energiforsyning. Statnett har kommentert at de vil samarbeide med Aurland Energi og SFE Nett om å vurdere en etablering av transformering i Aurland. NVE er enig i at Statnett skal gjøre en slik vurdering og vil sette krav om dette i utredningsprogrammet.

Rivning av eksisterende kraftledninger

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane har i uttalelse bedt om at Statnett utreder muligheten for riving av flere anlegg enn det som er beskrevet i meldingen. NVE vil sette et krav om at Statnett vurderer muligheten for å rive og/eller omlegge eksisterende kraftledningsnett i området som følge av etablering av en ny 420 kV Aurland-Sogndal.

Sogndal kommune har vært opptatt av at det skal vurderes hvordan rivingen av gamle ledninger ved Fardal transformatorstasjon skal gjennomføres. NVE er enig med kommunen at det må planlegges hvordan dette arbeidet skal gjennomføres og hva arealene skal brukes til når stasjonen er nedlagt. NVE mener dette er detaljer som vil beskrives i en eventuell MTA-plan, men forutsetter likevel at det redegjøres for hovedtrekkene og gis en generell vurdering av anleggsarbeidet i konsekvensutredningen.

4.1.4 Alternativer som skal vurderes i utredningsarbeidet

Gjennom høring av meldingen har NVE mottatt forslag om alternative traseer, traséjusteringer og bruk av sjøkabel. Instansene trekker i sine høringsuttalelser frem fordeler og ulemper ved de meldte alternativene. På dette stadiet i prosessen, der de ulike traséalternativene ennå ikke er konsekvensutredet, er det krevende å vurdere om det er alternativer som ikke skal utredes videre. Etter NVEs vurdering er det ingen meldte alternativer som peker seg ut i en åpenbart negativ retning slik at de ikke bør utredes videre. Statnett skal derfor utrede de traseene som er meldt. Videre vil NVE, på bakgrunn av egne vurderinger og innkomne høringsuttalelser, be Statnett vurdere noen andre traséalternativer. Disse alternativene skal ikke nødvendigvis utredes fullt ut, med unntak av dersom de blir omsøkt.

Nye traseer /justerte luftledningstraseer

Aurland kommune:

Skålo Sameige ber om at ledningen justeres til å ikke krysse over Øvste-Andisvatn for å bedre tilpasses fiskeaktivitetene ved vannet og kulturminnene i området. Statnett kommenterte at de kan vurdere en justering av traseen her. NVE vil sette krav om dette i utredningsprogrammet.

Lærdal kommune

Vilhelm Rumohr har kommet med innspill om at etableringen av ledningen i skogen mellom ca. 600 og 900 m.o.h på Frønningen gjøres ca. 100 meter lenger vest på enn skissert i meldingen. Statnett har kommentert at dette kan gi en bedre løsning. NVE vil sette krav om dette i utredningsprogrammet.

Sogndal kommune:

Flere av grunneierne på Øyre ber om at det utredes et alternativ som krysser Sogndalsfjorden lenger øst, via Stedjeåsen og Venes. Høringsinstansene viser til at de er bekymret for elektromagnetiske felt og for isnedfall fra ledningen. Grunneierne viser til at dette er en trasé Statnett vurderte i forbindelse med 420 kV Ørskog-Fardal. NVE er enig med høringsinstansene om at det skal ses på en alternativ trasé over Sogndalsfjorden og inn til Sogndal transformatorstasjon, og vil sette krav om dette i utredningsprogrammet.

Sogndal kommune ber om at det ses på en eventuell justering av traseen på nordsiden av Sogndalsfjorden på grunn av natur- og kulturminneverdier. NVE er enig i at Statnett skal se på muligheter for å justere traseen i dette området, og vil sette krav om dette i utredningsprogrammet.

4.1.5 Tiltakets virkninger for miljø og samfunn

Landskap og visualisering

NVE vil i utredningsprogrammet sette krav om at Statnett beskriver landskapet i de berørte områdene, der en omtaler landskapstyper og hvordan tiltaket vil påvirke oppfattelse av landskap, natur- og kulturmiljø. Det skal vurderes hvordan anleggene visuelt vil påvirke landskapsverdiene. Vurderingen skal ta hensyn til eksisterende inngrep, som for eksempel parallelle kraftledninger. Anleggene omfatter, i tillegg til selve kraftledningen, veger og eventuelle andre permanente inngrep som er nødvendige for gjennomføring av tiltaket.

NVE stiller også krav om at landskapet skal beskrives i henhold til «Nasjonalt referansesystem» for landskap. Vi mener at de kravene vi har stilt til utredningene av landskap dekker innspillene fremmet av høringsinstansene.

Bruk av visualiseringer er en viktig del av vurderingen av de visuelle virkningene. NVE mener at visualiseringer gir god innsikt i hvordan en kraftledning vil påvirke i landskapet. Visualisering bidrar også til at berørte interesser lettere kan forstå størrelsesforholdet mellom kraftledningen og omgivelsene, i tillegg til å se hvor traseene planlegges. NVE setter alltid krav om visualiseringer i forbindelse med utredning av store kraftledninger.

Sogn og Fjordane Turlag, Naturvernforbundet og Forum for natur og friluftsliv ber om at både det meldte og deres foreslåtte alternative trasé på Kaupangerhalvøya visualiseres. Om disse alternativene omsøkes er NVE enig med organisasjonene at disse skal visualiseres, og vil sette krav om dette i utredningsprogrammet. NVE mener også at kryssing av Sogndalsfjorden, kryssing av turstier og/eller mye brukte utfartsmål i verdensarvområdet, kryssing av fylkesveg 243 og ledningsføring gjennom Vassbygdi skal visualiseres. Fotostandpunkt skal velges i samarbeid med berørte kommuner. I tillegg

til de ovennevnte visualiseringene skal Statnett i samarbeid med berørte kommuner vurdere andre representative fotostandpunkt langs traseene. Aktuelle områder kan være ved bebyggelse, ferdselsårer, særlig viktige friluftsområder og kulturmiljøer som blir berørt av tiltakene. Dersom det søkes alternative traseer, skal visualiseringen være dekkende også for disse. Det samme gjelder om det planlegges å bruke ulike mastetyper på ulike strekninger. Visualiseringene skal omfatte kraftledningen og alle bianlegg som er synlige fra standpunktene. Eksempler på avbøtende tiltak skal også visualiseres.

I større kraftledningsprosjekter de senere årene har tiltakshavere som Statnett utarbeidet 3D-animasjonsmodeller, hvor anleggene er plassert inn i en datamodell av terrenget i de berørte områdene. Modellene gjør det mulig å vurdere visuelle virkninger av anlegg fra hvilket som helst standpunkt. Bilder og animasjoner fra animasjonsmodellen kan brukes i tillegg til fotomontasjer.

Visuelle virkninger kan ha betydning for vurderingen av virkninger for andre fagtema, og vurderingene av visuelle virkninger bør derfor sees i sammenheng med vurderingene for ”kulturminner og kulturmiljø”, ”friluftsliv” og ”nærings- og samfunnsinteresser”.

Kulturminner og kulturmiljø

Sogndal kommune opplyser at de nylig har vedtatt en kulturminneplan hvor områdene ved Eskestrond og Hjellsmyrri inngår, og kommunen mener det i konsekvensutredningen må inngå en vurdering av hvordan disse områdene påvirkes. Sogn og Fjordane fylkeskommune er bekymret for at nye tiltak kan forandre opplevelsen av kulturlandskapet, og mener det skal gjøres en vurdering av kulturlandskapselementer etter landbruksaktivitet i området. Nordfjella og Fjellheimen Villreinnevd, Villreintvalet for Nordfjella og Aurland Fjellstyre mener områdene hvor villreinen ferdes må kartlegges for kulturminner etter reindrift. Høringspartene mener dette vil kunne gi nyttig informasjon om villreinens bruk av områdene, og at en slik kartlegging vil bidra til å planlegge anleggsarbeidene for å unngå skader på kulturminnene i anleggsperioden. Skålo Sameige og Oddrun Marie Eirksdotter Drage er bekymret for at tiltaket skal komme i konflikt med kulturminner i områdene hvor ledningen er planlagt. Drage opplyser også om at det er flere andre kulturminner i Fardal og omegn som ikke er registrert.

I utgangspunktet mener NVE utredningen av kulturminner og kulturmiljø skal bygge på eksisterende kunnskap og dokumentasjon. For strekninger eller områder hvor gjennomgang av dokumentasjon og kontakten med myndigheter/lokalkjente viser stort potensial for funn av hittil ukjente automatisk fredete kulturminner, skal vurderingene i nødvendig grad suppleres med befaringer på barmark. I utredningsprogrammet har vi også krevd at potensialet for funn av ukjente, automatisk fredete kulturminner skal angis. NVE vil oppfordre Statnett til å gjennomføre undersøkelser etter kulturminneloven § 9 i en tidlig fase så lenge det i hovedsak er en trasé som skal utredes. Når det gjelder kulturminner og kulturmiljø indikerer både temaoverskriften og utredningspunktene at kravene omfatter både de enkelte objektene og kulturmiljøer. Et punkt i utredningsprogrammet sier også at det skal lages visualiseringer fra spesielt viktige kulturminner eller kulturmiljøer som blir berørt, som nevnt under punktet ”landskap og visualisering”. Framgangsmåten for utredningene er spesifisert i utredningsprogrammet, og det forutsettes blant annet at de relevante myndighetene og andre aktuelle kilder kontaktes. NVE mener fastsatt utredningsprogram tilstrekkelig dekker kravene reist fra høringspartene.

På samme måte som utredningen av landskap skal utredningen av kulturminner og kulturmiljø ses i sammenheng med vurderingene for ”landskap og visualisering” og ”friluftsliv”.

Friluftsliv

Flere av høringsinstansene trekker i høringsuttalelsene frem områder de mener er viktige for friluftslivet. I noen av uttalelsene går det også frem at noen områder er spesielt tilrettelagt for friluftsliv i form av blant annet opparbeidete stier, klatrerute og skilting. Sogndal kommune og Sogndal klatreklubb mener at friluftslivet i området bærer preg av et mer aktivt og nyskapende friluftsliv enn det tradisjonelle friluftslivet. Mange av høringspartene mener at avbøtende tiltak kan være traséjusteringer og kamuflering. Disse temaene vil ivaretas under temaene «Landskap og visualisering» og «Avbøtende tiltak».

NVE har i utredningsprogrammet stilt krav om at det skal redegjøres for viktige friluftsområder som berøres av anleggene, og at dagens bruk av områdene skal beskrives. Direkte og indirekte konsekvenser for bruken av områdene skal beskrives, og dette skal blant annet gjøres gjennom kontakt med lokale og regionale myndigheter, interesseorganisasjoner og lokalkjente. Disse utredningskravene mener NVE dekker relevante krav som høringsinstansene har reist. Vi har dessuten under utredningspunktet som omhandler landskap og visualisering bedt om at visualiseringer også bør utarbeides med utgangspunkt i viktige friluftsområder og ferdselsårer. Under temaet «arealbruk» stilles det krav om at forholdet til offentlige og private planer og tiltak skal utredes. Vi forutsetter for øvrig at høringsinstansene benytter anledningen til å opplyse NVE om eventuelle planer når søknad og konsekvensutredning sendes på offentlig høring.

Naturmangfold

Gjennom høringen av meldingen har NVE mottatt flere innspill om naturmangfold som kan bli berørt av anleggene.

Flere av høringsinstansene nevner at områdene ledningen skal gå i er mye brukt av villrein. Flere mener arten må ha et eget punkt i utredningsprogrammet, eller som et minimum under punktet om rødlistearter siden villreinen er norsk ansvarsart. Det fremkommer at det må legges vekt på trekkruiter, kalvingsområder og beiteområder. Vilt, jakt og fiske nevnes også av andre høringsinstanser som et mulig utredningstema. NVE inkluderer et undertema om andre dyrearter i utredningsprogrammet, hvor Statnett blant annet skal vurdere konsekvensene for villrein. I fremgangsmåten er det spesifisert at Statnett skal kontakte regionale- og lokale myndigheter og organisasjoner/ressurspersoner i dette arbeidet. Miljødirektoratets håndbok om viltkartlegging skal benyttes.

NVE er enig med høringsinstansene i at kartlegging av konsekvenser for naturmangfoldet er viktig. Kravene fra høringsinstansene om utredning av naturmangfold vil etter NVEs mening dekket av utredningsprogrammet. Det er imidlertid viktig å påpeke at utredninger knyttet til et spesielt tiltak som en meldt kraftledning, ikke vil gi en full kartlegging av naturmangfoldet verken i traseene eller i omkringliggende områder. NVE vil blant annet stille krav om at viktige områder og lokaliteter for naturmangfoldet skal fremstilles i form av et temakart i tillegg til den verbale beskrivelsen. NVE mener at det skal fokuseres på villrein, truede og sårbare arter, norske ansvarsarter, samt arter som man vet kan være spesielt påvirket av denne typen anlegg. Dette vil etter NVEs mening gi tilstrekkelig beslutningsgrunnlag for NVEs konsesjonsvedtak.

NVE har i utredningsprogrammet valgt å dele opp temaet naturmangfold i deltemaene «naturtyper og vegetasjon», «fugl», «andre dyrearter» og «samlet belastning». NVE viser til at det for deltemaene «fugl» og «andre dyrearter», herunder villrein, skal vurderes hvordan anlegget kan påvirke kritisk truede, sterkt truede og sårbare arter, jf. Norsk Rødliste 2010. For fugl skal det videre vurderes hvordan tiltaket kan påvirke artenes adferd og bestand gjennom forstyrrelser, redusert/forringet økologisk funksjonsområde, kollisjoner og elektroksusjon.

NVE mener en konsekvensutredning basert på de konkrete punktene om naturmangfold i utredningsprogrammet vil danne et godt beslutningsgrunnlag for vurderinger rundt temaet.

NVE henviser for øvrig til kapittel 4.1.2 om «Prosess og metode» og «Avbøtende tiltak og transport», hvor NVE presiserer nytten av å se flere delutredninger i sammenheng for å få et bedre beslutningsgrunnlag. Når det gjelder utredningen av naturmangfold, bør denne særlig sees i sammenheng med vurderinger av inngrepsfrie naturområder og verneområder under temaet «arealbruk». I områder der eksisterende dokumentasjon er mangelfull med hensyn til å beskrive virkninger av tiltaket, skal informasjonen suppleres med nye feltregistreringer.

Arealbruk

Flere høringsinstanser er opptatt av kraftledningens potensielle innvirkning på Nærøyfjorden verdensarvområde, og ber om at det i planprogrammet settes krav om avbøtende tiltak for dette området spesielt, for eksempel tiltak som kamuflering. Det bes også om at verdensarvområdet får et eget punkt i utredningsprogrammet. NVE vil be Statnett beskrive tiltakets eventuelle virkninger for verdensarvområdet, og for andre vernede eller planlagt vernede områder etter naturmangfoldloven og/eller plan- og bygningsloven, og eventuelt vassdrag vernet etter Verneplan for vassdrag. NVE vil påpeke at utredning av konsekvenser for verdensarvområdets landskapsverdier og opplevelsesverdier vil utredes under temaet «Landskap og visualisering».

Flere av høringspartene mener Statnett skal legge om veger/traseer eller finne alternative traseer for passering av eksisterende hytter som blir berørt av tiltaket. NVE har vurdert traséalternativer i kapittel 4.1.4. og kapittel 4.2. NVE vil inkludere et punkt i utredningsprogrammet som sier at Statnett skal kartlegge eksisterende og planlagt bebyggelse i en avstand inntil 100 meter fra ledningens senterlinje. I tillegg skal Statnett beskrive forholdet til andre offentlig og private planer.

Sogndal kommune og Oddrun Marie Eiriksdotter Drage er opptatt av arealbruken ved Fardal transformatorstasjon etter at de elektriske anleggene ved stasjonen er revet. NVE har et generelt punkt i utredningsprogrammet om at endringer i arealbruk skal beskrives.

ZERO har påpekt at ny trasé vil komme inntil Naturvernforbundets «Unike skoger – Forslag til vern» for Fimreiteåsen, og ber om at det i utredningsprogrammet stilles krav til at dette området unngås. Kravene NVE har stilt omfatter beskrivelse av båndlagt areal, forholdet til alle eksisterende og planlagt tiltak og offentlige og private planer, og NVE mener ZEROs innspill godt nok inkluderes i dette kravet. Transportbehov, kartlegging av eksisterende og planlagt bebyggelse og forholdet til verdensarvområdet, vernede områder og INON skal beskrives. NVE mener at de utredningskravene vi har foreslått under overskriften «Arealbruk» dekker alle innspill fra høringsinstansene for temaet.

Nærings og samfunnsinteresser

Lokalt og regionalt næringsliv

NVE vil i utredningsprogrammet sette krav om at tiltakets eventuelle konsekvenser for lokalt og regionalt næringsliv vurderes. Vurderingen av virkninger skal ses i sammenheng med vurderingene som gjøres under temaet ”reiseliv”.

Reiseliv

NVE har inkludert et utredningspunkt som omhandler reiseliv, der vi ber om at reiselivsnæringen beskrives og at tiltakets virkninger med hensynt til reiseliv vurderes. Denne vurderingen skal blant annet basere seg på informasjon fra lokale, regionale og sentrale myndigheter, reiselivsvirksomheter og lokalkjente. NVE mener kravene i utredningsprogrammet vil ivareta utredningsbehovet i nødvendig

grad. Det anses som hensiktsmessig at vurderingene for reiseliv ses i sammenheng med vurderingene som gjøres under temaene ”landskap og visualiseringer” og ”friluftsliv”. Bakgrunnen for dette er at temaene i noen grad vil kunne overlape.

Landbruk

NVE vil inkludere et punkt om landbruk i utredningsprogrammet. Statnett skal beskrive hvilke landbruksaktiviteter som blir vesentlig berørt av tiltakene, og virkninger for jord-, skogbruk og beite skal vurderes. Det skal også vurderes hvordan tiltaket virker inn på annen kommersiell utnyttelse av utmark, som bær-, vilt- og fiskeressurser. Lokale og regionale landbruksmyndigheter skal kontaktes i arbeidet. NVE mener kravene i utredningsprogrammet vil ivareta utredningsbehovet i nødvendig grad.

Luftfart og kommunikasjonssystemer

Forsvarsbygg og Luftfartstilsynet er i sine høringsuttalelser opptatt av at luftspenn utgjør permanente trusler mot lavtflyvende luftfartøy. De er også opptatt av at ledningen ikke skal kamoufleres, men heller merkes som i dag eller bedre. NVE vil inkludere et punkt i utredningsprogrammet som omhandler luftfart, og ber om at Statnett gjør rede for anleggets virkninger for omkringliggende radaranlegg, navigasjonsanlegg og kommunikasjonsanlegg for luftfarten, samt virkninger for inn- og utflyvningsprosedyrene til omkringliggende sivile og militære flyplasser. Det skal også vurderes om anlegget utgjør hindringer for annen luftfart, spesielt for lavtflyvende fly og helikopter. Statnett skal undersøke om eksisterende fjordspenn over Sognefjorden og Sogndalsfjorden har medført problemer for luftfarten i perioder med dårlig vær. Virkninger for andre kommunikasjonssystemer skal også vurderes. Behovet for merking av luftspenn skal også vurderes, jf. forskrift om rapportering, registrering og merking av luftfartshinder. I arbeidet med utredningene skal det tas kontakt med Avinor og aktuelle operatører av lavtflygende fly og helikopter.

Andre tekniske anlegg, kommunikasjonssystemer og infrastruktur

Telenor har kommentert at det blir nødvendig med vernetiltak i deres nærførte nett. Statnett kommenterer at vern av teleanlegg alltid inngår som en del av deres utbyggingsprosjekter. NVE har et eget punkt i utredningsprogrammet om at virkninger for andre kommunikasjonssystemer skal vurderes, herunder telenettet.

Statens vegvesen ber om at planer som kommer i berøring med riks- eller fylkesveger oversendes dem. Når Statnett oversender konsesjonssøknad for meldte prosjekt vil NVE sende denne på høring til flere instanser, deriblant Statens vegvesen.

Elektromagnetiske felt

En del høringsinstanser i Øyre er opptatt av mulige helsevirkninger av elektromagnetiske felt og at slike felt langs ledningen må utredes. Sogndal kommune mener også at det må vurderes hvordan flere eiendommer blir påvirket av ny ledning. Styrke og utstrekning av magnetfeltet er avhengig av hvor mye strøm som går gjennom ledningen, samt blant annet mastetype, mastehøyde, lineoppheng og om ledningen parallellføres med andre kraftledninger. Utredningsnivået for magnetfelt på 0,4 mikrotesla (μT) er ikke en tiltaksgrense eller en absolutt grenseverdi, men et utredningsnivå. I tråd med anbefalte utredningsnivå fra Statens strålevern, vil NVE sette krav om at tiltakshaver kartlegger om det finnes bygg som vil bli eksponert for elektromagnetiske felt over 0,4 μT i årsgjennomsnitt. NVE vil sette krav om at Statnett inkluderer magnetfelt fra eksisterende kraftledninger, som ikke er meldt at skal rives, i beregningene av magnetfelt der den meldte ledningen parallellføres med andre kraftledninger. Det skal fremgå hvilke typer bygg (boliger, fritidsboliger, skoler/barnehager og andre bygg) som utsettes for feltnivåer over utredningsnivået. Omfanget av eksponeringen skal beskrives og tallfestes.

Det skal gjøres en vurdering av hvilke tiltak som kan gjennomføres for å redusere feltnivå for bygg som vil få magnetfeltnivåer over 0,4 μ T. Med bygg menes i denne sammenheng boliger, skoler og barnehager. NVE ber også om at tiltakshaver oppsummerer eksisterende kunnskap om kraftledninger og helse. NVE anser at temaet elektromagnetiske felt vil bli tilstrekkelig ivaretatt gjennom det fastsatte utredningsprogrammet.

Forurensning

NVE vil inkludere et punkt i utredningsprogrammet om at støy fra kraftledningen skal beskrives. NVE ber også om at Statnett beskriver mulige kilder til forurensning fra anleggene og vurderer risiko for forurensning. NVE vil også be Statnett utrede eventuelle virkninger for drikkevannskilder langs kraftledningen.

Sikkerhet og beredskap

Flere av grunneierne på Øyre er opptatt av at området ved Skarsbøfjellet/ Øyrafjellet er rasutsatt. NVE fastsetter et generelt punkt i utredningsprogrammet hvor Statnett bes beskrive og vurdere hvorvidt anlegget eller skade på anlegget, kan utgjøre en sikkerhetsrisiko for samfunn eller miljø. NVE er enig med grunneierne at Statnett skal undersøke dette området spesielt, og vil stille krav om dette i utredningsprogrammet.

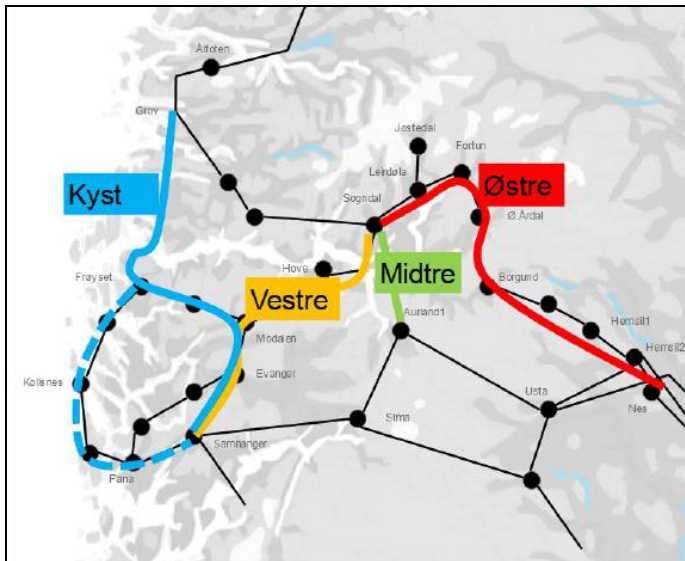
4.2 Utredningskrav som ikke er inkludert i utredningsprogrammet

Noen av høringsinstansen har fremmet krav om utredninger som NVE mener ikke er beslutningsrelevante for å avgjøre konsesjonssaken. Disse kravene vil ikke bli inkludert i utredningsprogrammet, og NVE vil under begrunne hvorfor disse temaene ikke er inkludert.

Systemløsning

Forsvarsbygg ber om at den østlige systemløsningen som er omtalt i meldingen (Figur 2) utredes for å unngå lange fjordkryssinger som de mener utgjør trusler for lufttrafikken. I meldingen er det beskrevet at med den østlige løsningen vil kraftverkene Borgund og Øljusjøen (300 MW) bli liggende innenfor det nye Sognefjordsnittet. Statnett mener 300 kV-ledningen Aurland-Sogndal fortsatt vil være en begrensende komponent, og at behovet for å oppgradere denne består med valg av den østlige systemløsningen. De mener derfor dette ikke vil være en god løsning for Aurland-Sogndal-ledningen. NVE ser at Statnett i konseptvalgutredingen for Vest-Norge har konkludert med at det midtre konseptet, med oppgradering av Aurland-Sogndal, vil gi størst kapasitetsøkning og vesentlig lavere investeringskostnader og miljøkostnader enn de andre vurderte konseptene. NVE er enig i Statnett sine vurderinger og vil ikke be om at det østlige alternativet utredes ytterligere.

Vilhelm Rumohr ber om at det utredes en nettløsning for tilknytning av ny småkraftproduksjon på Frønningen. Blant annet ber han om at det ses på en tilknytning direkte til sentralnettet, eller at Sognekraft tar over eksisterende 300 kV-fjordspenn over Sognefjorden og bygger ledningen videre mot Kaupanger. NVE har ikke mottatt innspill fra Sognekraft om dette. Tilknytningsløsning for småkraftverk må søkes separat, og NVE kan ikke pålegge Statnett å utrede en løsning for tilknytning av ny småkraftproduksjon. NVE ser det ikke som hensiktsmessig å tilknytte småkraftproduksjon direkte til 300 kV-nettet. NVE oppfordrer Rumohr å ta kontakt med det lokale nettselskapet for søknad om tilknytning av ny produksjon på Frønningen.

Figur 2: Oversikt over Statnetts alternativer for nettforsterking over Sognefjorden. Figur hentet fra meldingen av 18. mars 2014.

Metodikk

Nordfjella og Fjellheimen Villreinnemd og Villreinutvalet for Nordfjella foreslår at utvalgte villreinbukker merkes med GPS for å overvåke reinens adferd under byggeperioden. NVE er kjent med at denne metoden er brukt i to andre tilsvarende kraftledningsprosjekter, og mener at denne kunnskapen kan benyttes i arbeidet med eventuell bygging av ny 420 kV Aurland-Sogndal. NVE vil ikke stille krav om at Statnett skal merke villreinbukker med GPS-sendere under byggeperioden.

Traséjusteringer

Aurland kommune:

Aurland Fjellstyre har kommentert at ny ledning vil komme nærmere en hytte på Nedsta Storebotnvatnet og Statnetts hytte ved Ertehaugvatnet. Fjellstyret ber om at det ses på alternative traseer for å øke avstanden til hyttene. Statnett har kommentert at de har planlagt å etablere den nye ledningen på vestsiden av eksisterende og vil ha færrest mulig kryssinger av de to ledningene. Hytta ved Nedsta Storebotnvatnet vil bli liggende ca. 50 meter fra ledningen slik denne er planlagt nå. NVE mener at kryssing av eksisterende ledning ikke vil gi noen bedre løsning for hytta da det vil være behov for spesialmaster ved en eventuell kryssing. Vi vil derfor ikke be om at Statnett ser på justeringer av traseen i dette området.

Sogndal kommune:

Sogn og Fjordane Turlag, Naturvernforbundet og Forum for natur og friluftsliv ber om at det utredes en alternativ trasé på Kaupangerhalvøya, lenger ned i lia mot Sogndalsfjorden, for å få en bedre visuell løsning for dem som ferdes i terrenget. Statnett har kommentert at med en slik trasé vil de to ledningene fra hhv. Hove og Aurland, gi et bredt og synlig ryddebelt sett fra fjorden, og at det vil bli behov for en veg frem til spennbukkene. Denne vegen mener de vil komme i konflikt med en mye brukt tursti fra Lingsetefjellet til Dueskard. NVE er enig med Statnett sine vurderinger og vil ikke be om en alternativ trasé for spenningsoppgradering av de to eksisterende 300 kV-ledningene over Kaupangerhalvøya.

Sogndal klatreklubb har kommet med innspill om at ledningen vil krysse over klatreruten «Den store misunnelsen» nordøst for Fardal. NVE mener at kravene som er stilt til utredning av friluftsliv vil belyse eventuelle virkninger for friluftsliv og vil ikke stille spesifikt krav til justering av trasé i dette området.

Byggemetoder

Miljødirektoratet mener at det skal utredes hvordan eksisterende trasé kan gjenbrukes for å minke skadene på naturmiljøet. Statnett har gjort forundersøkelser om å gjenbruke og bygge om eksisterende master i stedet for å bygge en ny ledning ved siden av. Kostnadene ved en slik oppgradering mener Statnett ikke vil avvike vesentlig fra å bygge en ny, mens restlevetiden vil være kortere. En slik byggemetode og traségjenbruk vil medføre flere års nedetid for ledningen Aurland-Sogndal. NVE er enig med Statnetts vurderinger vedrørende gjenbruk av dagens trasé og vil ikke be om at dette utredes ytterligere.

Sjøkabel

Luftfartstilsynet og Forsvarsbygg foreslår at ledningen legges som sjøkabel i fjorden for å eliminere fjordspenn som trussel for flytrafikken. Dette gjelder sjøkabel fra munningen av Aurlandsfjorden til Fardalsområdet. Forvaltningsstrategien for kabling av kraftledninger, omtalt i Regjeringens nettmelding (Meld. St. 14 2011-2012), forutsetter restriktiv bruk av kabel i sentralnettet. Hovedbegrunnelsen for denne strategien er de store investeringskostnadene knyttet til kabelanlegg på de høyere spenningsnivåene, og reparasjonstiden ved eventuelle feil på ledningen. På denne bakgrunn finner NVE ikke grunnlag for å kreve at tiltakshaver skal utrede mulige kabeltraseer i samme detaljeringsnivå som for luftledninger. NVE påpeker at det er flere fjordspenn i området, og at en ny 420 kV-ledning Aurland-Sogndal skal erstatte dagens 300 kV-ledning på samme strekning. Fjordspennene er kjent for flygere og NVE mener ny ledning ikke vil utgjøre en ny eller større hindring. NVE viser til at det i utredningsprogrammet stilles krav om at kabel som alternativ til luftledning skal gis en generell beskrivelse.

Verdiforringelse

Flere grunneiere ved Øyre har ytret bekymring for verdiforringelse som følge av at det bygges luftledning i nærheten av deres eiendom. Flere av høringsinstansene er bekymret for at byggeaktiviteten skal føre til inntektstap innenfor turisme, fiksekortsalg og jaktutleie. Verdiforringelse og erstatning vil bli et sentralt tema ved forhandling om minnelige avtaler eller vil inngå i skjønnsprosess i forbindelse med eventuell ekspropriasjon. Økonomiske virkninger for den enkelte grunneier inngår ikke som en del av NVEs konsesjonsvurdering, og NVE vil ikke sette krav om at en eventuell verdiforringelse eller inntektstap skal utredes. NVE viser til at tiltakets eventuelle virkninger for lokalt og regionalt næringsliv skal vurderes, og at det skal utredes hvordan tiltakets visuelle virkninger vurderes. NVE viser for øvrig til kapittel 7.8 «Innvirking på private interesser» i «Veileder for utforming av søknad om anleggskonsesjon for kraftoverføringsanlegg» som tiltakshaver skal bruke for å utarbeide søknaden.

5 Forelegging av utredningsprogram

Utkastet til utredningsprogram og notatet «Bakgrunn for utredningsprogram» ble i tråd med konsekvensutredningsforskriften § 8 forelagt Klima- og miljødepartementet 9. oktober 2014. Departementet ba i brev av 28. oktober om at enkelte tekstjusteringer ble innarbeidet både utredningsprogrammet og bakgrunnsnotatet. I utredningsprogrammet mente departementet at de verdier som ligger til grunn for innskrivingen på verdensarvlisten for Nærøyfjorden verdensarvområde skulle beskrives, og inngå i vurderingene av hvordan tiltaket eventuelt kan påvirke

verdensarvverdiene. Til bakgrunnsnotatet hadde departementet presiseringer om at korrekt tittel for det som omtales som UNESCO Norge skulle brukes, dvs. «den norske Unesco-kommisjonen». NVE er enig med departementet om presiseringene og justeringene og har innarbeidet dette i både utredningsprogrammet og bakgrunnsnotatet.

6 Oppsummering

På bakgrunn av melding med forslag til utredningsprogram, innkomne merknader, Klima- og miljødepartementets innspill og egne vurderinger har NVE fastsatt et oppdatert utredningsprogram for den planlagte 420 kV-kraftledningen Aurland-Sogndal.

Utredningsprogrammet er tematisk inndelt og omtaler både problemstillinger som skal belyses og framgangsmåter som skal benyttes. I utredningsprogrammet er det først et kapittel om prosess og metode, som er relevant for alle temaene. I kapittel 2 stilles det krav om en kort oppsummering av søknaden etter energiloven. Videre i utredningsprogrammets kapittel 3 gis det krav til hvilke traseer og alternativer som skal utredes videre, og kapittel 4 stiller NVE krav til utredning av relevante fagtema.

Når det gjelder de ulike fagtemaene som skal utredes, har NVE tatt utgangspunkt i nylig fastsatte utredningsprogram for denne typen tiltak. I tillegg til de traseene som Statnett har foreslått krever NVE at de vurderer enkelte traséjusteringer og nye traseer i Sogndal kommune.

NVE mener en konsekvensutredning utarbeidet på bakgrunn av det fastsatte utredningsprogrammet vil gi konsesjonsmyndighetene et godt grunnlag for å beslutte om anlegget bør bygges. Dokumentasjonen vil også gi et godt grunnlag for høringsinstansene for å uttale seg til søknaden med konsekvensutredning, og for NVE til å vurdere hvilken trasé og utforming av anlegget, som samlet gir minst negative virkninger for natur, miljø og samfunn.